

Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

ateneu

www.ateneu.info
ateneubc@gmail.com

Revistă
de cultură

Nr. 10
(506)

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Anul 48 (serie nouă) • octombrie 2011 • 3,50 lei •

• Cristina Ciobanu - *Altele uitate*

Anchetă literară

Bacovia față cu tânăra generație de critici

Au răspuns: **Doris Mironescu,**
Bogdan Crețu, Marius Miheț,
Emanuela Ilie și Paul Cernat

paginile 3 - 7

Colocviile Revistei Ateneu - 2011

paginile 12 - 13

Gheorghe Iorga

Literatura,
între canonul teoriei
și „demonul”
definițiilor

pagina 14

Carmen Mihalache

Un HOP
extrem feminin

pagina 18

Bacovia - 130

Toamna bacoviană a fost manifestarea culturală de mare amploare organizată de Consiliul Județean și Consiliul Municipal Bacău, cărora li s-au alăturat Filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor din România și Universitatea „George Bacovia” din Bacău. Evenimentul a fost prilejuit de aniversarea a 130 de ani de la nașterea poetului George Bacovia și a avut loc în perioada 15-17 septembrie la Bacău. Amurgul toamnei nu a fost de această dată violet, ci, cuprins de febra recitalurilor de poezie, a colocviilor tematice, a întâlnirilor dintre scriitori și elevi, a marcat un spirit tonic, adevăratul spirit cultural al orașului de pe Bistrița. La Universitatea ce poartă numele poetului s-a desfășurat

un amplu colocviu, moderat de prof. univ. dr. Ștefan Munteanu, membru al USR, la care au participat scriitorii, ziariștii, profesorii și studenții. Momente poetice au avut loc la Teatrul „Bacovia”, susținut de actorii teatrului, iar altul la stația poetului, susținut de poezii invitate la eveniment, care au recitat din inconfundabila operă bacoviană. Un „Ex libris” s-a desfășurat la Biblioteca Județeană, urmat de vizita scriitorilor în colegiile și liceele orașului, unde au susținut conferințe și au discutat cu elevii despre opera bacoviană și

despre literatura contemporană. O masă rotundă cu tema „Viața și opera lui Bacovia” a fost organizată în grădina Casei memoriale Bacovia, urmată de sceneta susținută de elevii Colegiului „Ștefan cel Mare” cu titlul „Momente din viața lui Bacovia”. Cercetătorii operei bacoviene au ținut disertații privind relația dintre poet și... noi. Au fost prinse, cu ocazia acestor manifestări, aproape toate insușițiile cultu-

rale băcăuane. Pe cele deja pomenite, amintim Muzeul „Iulian Antonescu”, Galeriele „Frunzetti” și Sala Ateneu, unde s-au desfășurat saloane de carte și expoziții de fotografie și pictură și un recital al Filarmonicii „Mihail Jora”. La Sala Ateneu a avut loc festivitatea decernării premiilor actualei ediții a *Toamnei bacoviene*. Între personalitățile premiate s-au aflat poetul Ovidiu Genaru, laureat al

Premiului Opera Omnia, poetul și publicistul Nicolae Prelipceanu, laureat al Premiului Național „George Bacovia”, profesorul universitar dr. Constantin Călin, recompensat cu Premiul USR pentru amplele-i cercetări privind opera bacoviană și viața poetului, și scriitorul Sergiu Adam, laureat al Premiului Revistei Ateneu. Cu această ocazie au fost decernate și premiile Filialei Bacău a USR, având ca laureați pe A. Dinu Rachieru, Gheorghe Drăgan, Constantin Severin, Victor Munteanu, Constantin Blănaru și Paul Blaj. La secțiunea „Tineri condeie”, au fost premiați Maria Pilchin și Mariana Cigol (eseu), iar pentru poezie: Andrei Tiberiu Măjeri, Raluca Șandor și Mirela Nicoleta Toniță. Revistele culturale au oferit și ele premii tinerelor condeie: Mirela Stavrositu (Citadela), Maria Irim (Ateneu), Ștefana Miruna Belea (Plumb) și Cristina Mogâldea (Citadela).

Toamna bacoviană din acest an se așază astfel alături de tradițiile de mare prestigiu ce au sărbătorit și sărbătoresc memoria și opera poetului George Bacovia, între care s-au numărat manifestările consacrate cu prilejul centenarului poetului, în 1981 și Colocviile Revistei Ateneu. (D.P.)

Premiile Revistei „Plumb”

Filiala Bacău a Uniunii Scriitorilor din România, Asociația Culturală „Octavian Voicu” și Revista „Plumb” au organizat vineri, 7 octombrie 2011, de la ora 12.00, la Biblioteca Județeană „Costache Sturdza”, cu sprijinul Primăriei municipiului Bacău, o întâlnire cu scriitorii și editori băcăuani, în cadrul Festivalului Zilele Bacăului, punctul central al întâlnirii fiind festivitatea de decernare a Premiilor Revistei „Plumb” pe anul 2010, dar și a unor premii și diplome oferite unor edituri băcăuane. Au fost lansate cărți ale autorilor Ovidiu Genaru, Constantin Călin, Viorel Savin, Nicolae Mihai, Victor Munteanu, Victor Mitocaru, Doru Ciucescu, Petru Scutelnicu, Ștefan Dincescu, Calistrat Costin, Dumitru Brăneanu, Loredana Dănilă și Tatiana Scortanu. Premiile Revistei „Plumb” pe anul 2010, acordate în cadrul proiectului „Bacăul, centru cultural european”, finanțat de Consiliul Județean Bacău, au fost următoarele: Premiul de debut în poezie – Mihaela Amalanci, Premiul de excelență pentru poezie – Ion Tudor Iovian, Premiile pentru poezie Carmen Voisei, Dan Sandu și Loredana Dănilă, Premiul Filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor din România – Nicolae Mihai, Premiul de excelență în pictură – Silvia Tiperciuc. Pe lângă diploma, premianții au primit și câte un tablou realizat de un artist plastic băcăuan. Au fost, de asemenea, premiate cu Diploma de merit pentru promovarea culturii, editurile Babel, Corgal Press, Vicovia, TipoMoldova, Psi Help, Editura Pedagogică, Editura Fundației Culturale Cancicov, Editura Amphion și Editura Ateneul Scriitorilor. Juriul, alcătuit din scriitori și critici băcăuani, i-a avut în componență pe Calistrat Costin, Grigore Codrescu, Petru Scutelnicu, Ioan Prăjșteanu și Cornel Galben.

Premiile Festivalului-Concurs Internațional de Creație Literară „Avangarda XXII”

• ediția a X - a, 13 - 15 octombrie 2011 •

Sâmbătă, 15 octombrie a.c., în sala Filarmonicii „Mihail Jora” din Bacău, Juriul Festivalului - Concurs Național de Creație Literară „Avangarda XXII”, alcătuit din **Alex Țefănescu** - președinte, **Lucian Vasiliu**, **Paul Aretzu**, **Calistrat Costin** și **Victor Munteanu**, a acordat următoarele premii pentru poezii care nu au debutat editorial și care nu au depășit vârsta de 35 de ani:

Poezie:

Premiul II: **Miruna Ștefan Belea**, satul Ulmi, județul Dâmbovița

Premiul III: **Emilia Alexandra Bucur**, București

Eseu: Premiul II și Premiul Revistei „Dacia literară” - **Maria Pilchin**, Chișinău - R. Moldova; Premiul pentru Cartea anului 2010 - **Exerciții de supraviețuire**, de **Ileana Mălăncioiu**, Editura „Polirom” Iași, 2007

Premiul pentru Revista de literatură și cultură a anului 2010: **Euphorion**, Sibiu, redactor-șef: **Dumitru Chioaru**, red.-șef. adj., **Ioan Radu Văcărescu**

De asemenea, juriul a mai acordat o distincție pentru calitatea participării la festival a scriitorilor **Aurel Maria Baros** (București), **Mircea Bostan** (Roman), **Cristina Emanuela Dascălu** (Iași), **Simona-Grazia Dima** (București), **Dumitru Augustin Doman** (Pitești), **Rodion Drăgoi** (București), **George Genoiu** (București), **Ștefan Ion Ghilimescu** (Fieni - Târgoviște), **Dan Bogdan Hanu** (Iași), **Ion Lupu** (Comănești), **Ileana Mălăncioiu** (București), **Jan H. Focșani** (București), **Gheorghe Neagu** (Focșani), **Cornel Paui** (Roman), **Ioan Pinte** (Bistrița), **Valeriu Stancu**

(Iași), **Peter Sragher** (București), **Valeria Manta Țaicutu** (Rm. Sărat) și **Vasile Tărățeanu** (Cernăuți - Ucraina).

Tot cu acest prilej, juriul, alcătuit din **Victor Munteanu** - președinte, **Calistrat Costin**, **Gheorghe Gozar**, **Vasile Pătruș** și **Vasile-Crăiță M=ndră** - membri, a acordat premiile anuale ale Fundației Culturale « Georgeta și Mircea Cancicov » pentru pentru Literatură, cultură, artă și științe:

- Premiul pentru Cartea de proză a anului 2010: **Doru Ciucescu**. **O mie și una de invocări feministe**, Editura „Junimea”, Iași

- Premiul pentru Cartea de istorie a anului 2010: **Ion Lupu**. **Voievodul martir**. Editura „Vicovia”, Bacău

- Premiul pentru Cartea de științe economice a anului 2010: **Mihai Deju**, **Mircea Muntean**, **Aristița Rotilă**, **Simona-Elena Dragomirescu**, **Daniela-Cristina Solomon**, **Doina Păcurari**. **Contabilitate generală. Concepte. Aplicații și studii de caz**, Editura „Alma Mater”, Bacău, 2010

- Premiul pentru Jurnalistul anului 2010: **Gheorghe Bălățescu**, Cotidianul „Deșteptarea”

- Premiul pentru Pianista anului 2010: **Antonela Leahu**, director adj. C.N. de Arte “G. Apostu”

Festivitatea de premiere a fost precedată de un interesant spectacol artistic realizat de interpreți ai Colegiului Național de Arte “George Apostu” și Ansamblului Folcloric al C.N. “V. Alecsandrii” (instructor, prof. **Mitică Pricopie**).

V. MUNTEANU

Bacovia, față cu tânăra generație de critici

Până să se impună drept un nume de referință în poezia românească, prin recunoașterea venită din partea unor critici cu autoritate, Bacovia a trecut mai degrabă neobservat. Cei care l-au susținut, prezentându-i favorabil volumele, au fost, de regulă, tinerii. Cu excepția lui Al. Macedonski, Ovid Densusianu sau Grigore Tabacaru (care scriu despre el mai degrabă conjunctural și, uneori, subiectiv), poetul găsește susținere în comentariile semnate de colegi de generație ca Ion Vinea, B. Fundoianu, I. M. Rașcu, Adrian Maniu, I. Ludo etc., care intuiesc, cu inerente lipsuri de receptare, condiționate de momentul în care scriu, nouitatea formulei lirice bacoviene. În contextul unui deficit de înțelegere generat de specificul epocii ante- și inter-

belice și al unui inedit prin care poezia bacoviană își depășea epoca, dovedindu-se (așa cum au punctat câțiva dintre exegeții) prea îndrăzneată în raport cu gustul și puterea de înțelegere a contemporanilor, cele câteva aprecieri apărute atunci devin și mai relevante pentru posteritatea sa. La 130 de ani de la nașterea poetului, revista „Ateneu” a lansat tinerei generații de critici de astăzi o provocare oarecum similară, invitându-i să sintetizeze locul lui Bacovia în literatura română și să-l valorizeze prin grilele interpretative ale actualității. Altfel spus, cum se (mai) vede poetul dinspre avanposturile criticii cum se explică progresia geometrică a succesului său din ultimele decenii? Așadar, *Bacovia, față cu tânăra generație de critici.* (A.J.)

La 130 de ani de la nașterea lui Bacovia și 95 de ani de la publicarea volumului *Plumb*, întrebarea care se pune este în ce măsură s-a schimbat, astăzi, ceva în receptarea operei bacoviene.

Cum se știe, această operă, clasificată de către cronicarii și istoricii literari interbelici pe un nivel al valorii sigure, cu unele rezerve caracteristice totuși, a trecut printr-un episod de reasezare radicală a accentelor în perioada de după 1955, anul „reabilitării” sale, mai ales odată cu afirmarea generației 60. Mai înainte, judecata unor E. Lovinescu sau G. Călinescu asupra poeziei bacoviene exprima o distanță față de lipsa de intelectualitate a lui Bacovia, considerând un merit aclimatizarea tematică a simbolismului la universul reprezentărilor urbanității românești, dar nu și modificarea radicală operată asupra simbolismului însuși. Critica postbelică a judecat, în schimb, opera făcând abstracție de declarațiile pro domo ale autorului, în acord cu noua religie (tardo)modernă a poeziei ca limbaj aparte, ce comunică esențialul dinăuntrul lucrurilor, folosindu-se de necuvinte. În acest context, lucrul asupra limbii operat de Bacovia a devenit reperul esențial al judecății lui critice superlative realizate competent în deceniile următoare de către Lucian Raicu, Mihail Petroveanu, Ion Caraion, Daniel Dimitriu, Gheorghe Grigurcu, Ion Simuț. Aceștia prelungeau reflecția criticilor interbelici asupra poeziei, însă în cu totul alte condiții, transferând „primitivismul” bacovian observat de Lovinescu printre valorile pozitive ale unui limbaj poetic ce dorește să se inventeze pe sine împotriva limbii „comune”, de fiecare zi. Ei lucrau cu o altă definiție a intelectualității în opera literară, preferând să vadă în text un proces, o luptă între latente expresive, și nu un obiect finit, care poate da seamă de toate ingredientele ce îl compun. Se înțelegea atunci uimirea exprimată de Mircea Eliade în anii 70 la aflarea vestii că, pentru critica românească nouă, cota lui Bacovia era fixată undeva foarte sus: textul bacovian nu putea fi înțeles de către un cititor al anilor 30 în același fel ca în cadrul sistemului de lectură din anii 70.

Doris MIRONESCU

Bacovia, astăzi.

Perspectivile unei analize culturale

Astfel, profilul lui Bacovia rămâne fixat drept un veritabil clasic al poeziei moderne românești, în asemenea măsură clasic încât a influențat vizibil poeții mai vechi sau mai noi, devenind nu doar un exemplar de lux al unei epoci literare, ci un veritabil părinte fondator, cu o bogată descendență. Numai dintre reprezentanții ultimei generații poetice, printre bacovieni pot fi enumerați liniștit unii dintre cei mai buni: Constantin Acoșmei, T.S. Khasis și chiar Vasile Leac, a cărui locvacitate torențială nu poate masca eșecul său, atât de bacovian, de a da lumii un sens. În genere, existența unor descendenți de marcă este o suficientă dovadă a forței poeziei unui clasic. E de văzut ce trăsături ale poeziei bacoviene sunt preluate de către aceștia, cum sunt dispuse accentele la douămiiști și de ce le vorbește lor tocmai Bacovia, dintre clasicii interbelici, și nu un alt poet, nu Blaga, de pildă. Într-o generație de exploratori nevrotici ai unei realități sociale confuze, evanescente, imposibil de recompus, ce generează tipare poetice asimetrice și limbaje poetice vă avanguardiste, latura contorsionată, antimuzicală, autenticismul și revolta deznădăjduită bacoviene au fost resimțite ca alegeri naturale. Două sunt liniile de continuitate ale bacovianismului, de la *Plumb* și până în douămiiști. Pe de o parte, confuzia ideologică provenind din haosul social, proprie perioadelor de tranziție, generează un *mal de siècle* imposibil de rezolvat, pentru că există „în aer”, și nu doar în conștiință. Pe de altă parte, senzația de capăt al unei evoluții literare, de epuizare al unui mod venerabil de a comunica literar, aduce alături postsimbolismul bacovian (cu accent pe „post”) și dilema postmodernă a tinerilor de după 2000, care au intrat în literatură sub auspiciile veselei apocalipse a limbajului propovăduită pe scară largă încă din anii 60. De unde și încheierea

că douămiiștii revendică din Bacovia ceea ce interbelicii observau cu mai mare ușurință, dezaproband-o, adică primitivitatea, „lacrima zidurilor igrasioase”, cum frumos spunea Lovinescu, cultivându-l pe latura „autenticității”, nu foarte insistent reliefate în critica postbelică. Influența lui Bacovia supra-viețuiește, altfel spus, grație unei afinități de sensibilitate și de moment istoric.

Ce (mai) poate spune critica actuală despre Bacovia? Noul val de monografi și istorici literari are o șansă deosebită de a se face utilă culturii române, încercând să acopere acele zone de umbră pe care critica interbelică nu avea instrumentele pentru a le lumina, iar istoria literară postbelică era împiedicată să o facă. Asta înseamnă să se orienteze spre preistoria poeziei bacoviene, spre mediul incert de plămădire a unui simbolism românesc pe la 1900, într-un melanj de eminescianism, estetism, decadentă și socialism militant, boemă ieșeană și cafenea bucureșteană, închipuire utopică macedoniană și fantezie luxuriosă a la Alexandru Bogdan-Pitești. Este o epocă în care o sumedenie de ideologii periculoase se perindă utopic prin capul tinerimii generoase, încă nepedepsite prin testul realității, inocentizate prin identitatea lor de simple probleme estetice și intelectuale. În această lume, poezia e văzută, alternativ, ca armă politică și ca instrument de autoconsolare, proiecție în viitor și arheologie a limbajului, fereastră către lume și ocean întors. În acea lume *belle-époque*, în care a fost compus mai tot volumul *Plumb*, sunt de găsit urmele unor conflicte culturale ce și-au lăsat zgura (firește, preschimbată calitativ prin alchimie poetică) în opera marelui poet de la Bacău. Analiza culturală sau ideologică poate deschide aceste porți fără de care interpretarea unei opere nu este încheiată.

Ar mai fi, pe urmă, perioada de încheiere a creației bacoviene, epoca postbelică, avansul comunismului triumfător și instaurarea noii dictaturi în România, cu consecințele și accidentele ce urmează. De la gestul sfidător de a-și intitula volumul din 1946 *Stanțe burgheze* și până la acceptul de a fi sărbătorit oficial la împlinirea a 75 de ani, de la ironia profundă exprimată față de butaforia lingvistică a noului regim („eroua clasă muncitoare”) la „satira” șchioapă la adresa conflictului din Suez din poezia *Egipt*, scrisă anume pentru a îmblânzi ostilitatea comuniștilor, de la dezagregarea voluntară a sintaxei și a discursului poetic în ultimele volume și până la posibila degingoladă artistică în care poetul se adâncea, coborând pragul amuțirii – se găsesc destule zone de investigare a raportului, mereu inegal, între poezie și putere. Este o „limită” a poeziei bacoviene și o tentativă a ei totodată. Perioada ultimă, rareori s-a observat (dar aici trebuie neapărat invocat excelentul studiu al lui Gheorghe Crăciun din *În căutarea referinței*, reluat în *Aisbergul poeziei moderne*), este și una dintre cele mai intertextuale din creația bacoviană. Pasișă, citatul, aluzia, ironia și (auto)parodia sunt cu atât mai dese cu cât poeziei îi lipsește adesea „scheletul” sintactic, obligându-o să se aștepte, ca să poată semnifica, de tot felul de referințe exterioare textului, chemate în memorie prin procedeele intertextuale. Ceea ce poate însemna mai multe lucruri: dezagregare voluntară a limbajului, „defăimare” a poeziei, intrare în afazie creatoare (așa cum tindeau să vadă lucrurile criticii din prima jumătate a secolului XX), sau strategie de comunicare oblică cu publicul, subversivitate, mimare a limbajului de lemn prin sculptarea îndârjită, asumat stângace și fără virtuozitate, direct în lemnul refractar a limbii poetice. Pentru că analiza culturală nu înseamnă refuzul interpretării estetice: ea presupune în primul rând onestitate în tratarea fenomenelor istorice. Este, poate, timpul ca întreaga complexitate a fenomenului bacovian să fie supusă analizei.

poetului fizic, palid, frecventând iubite în agonie, într-un cadru urban în dezintegrare, într-un decor ce amintește mai degrabă de expresionismul lui Munch decât de pânzele simbolștilor Gustave Moreau, Odilon Redon ori Arnold Böcklin. În poeme precum *Amurg violet*, *Cuptor*, *Moină*, *Nocturnă*, în toate *Amurgurile*, el figurează nu un peisaj, ci un tablou. Deci o reprezentare, nu o realitate direct confruntată (parcă și fraza mea începe să sune bacovian, dar nu mă corectez...) Perspectiva este una livrescă, Bacovia se inspiră, ca toți marii poeți, din poezie, nu din realitate. De aceea nu încetează să-și numească modelele: Edgar Poe, Rollinat, Baudelaire, Verlaine. „Corbii” nu sunt cei care fac rotoacele deasupra parcului municipal, ci cei descinși din poezia poetului Tradem. Imaginile poetice se succed conform unei logici care este a construcției textului, nu a reprezentării unei realități concrete. În atât de cunoscuta poezie *Decor*, bunăoară, ceea ce se observă înainte de toate este o anumită retorică, atent controlată. Principala grijă a poetului nu este fidelitatea față de peisaj, ci aceea pentru o dublă simetrie: pe de o parte, cea a imaginilor plastice, pe de alta, cea muzicală. „Copacii albi, copacii negri/ Stau goi în parcul solitar./ Decor de doliu, funerar.../ Copacii albi, copacii negri./ În parc, regretele plâng iar.../ Cu pene albe, pene negre/ O pasăre cu glas amar/ Străbate parcul secular.../ Cu pene albe, pene negre./ În parc fantomele apar.../ Și frunze albe, frunze negre./ Copacii albi, copacii negri./ Și pene albe, pene negre./ Decor de doliu, funerar.../ În parc ninsoarea cade rar...” Virtuozitatea se manifestă în primul rând la nivel prozodic; luată în sine, imagistica este banală, ea ține de stereotipie, dar este astfel dispusă încât să alcătuiască o armonie *geometrică* a întregului. Aceasta este logica textului: el se construiește pe criterii muzicale, prozodice și imagistice, nu de adevărate realitate.

Este de mirare căte inerții, căte crase locuri comune cultivă poezia lui Bacovia din aceste prime volume. Și atunci, în ce constă originalitatea poetului? Tocmai în forța de a resemantiza clișeul montându-l într-o structură muz-

zicală inedită. Sigur că da, poetul este deplin conștient că reciclează un limbaj datat și nu ezită, uneori, să indice acest lucru. Ca în prima strofă din *Scântei galbene*: „Vom spune că toamna a venit... foarte trist -/ La o fereastră melancolică, mi s-a părut ceva,/ Însă m-a trezit un glas pozitivist.../ Vânt umed, și frunza zboară, undeva.” Primul lucru care se observă este că poemul debutează cu denunțarea convenției: „Vom spune că toamna a venit...” Se fixează, deci, o situație-tip, recognoscibilă, care cere automat un anumit tip de atitudine. Care? Tristețea, firește. De ce? Pentru că așa dictează clișeul romantic și nu numai. Pentru că acesta este automatismul, pentru că așa dictează așteptările, ticurile de lectură. Ceea ce urmează reprezintă o aglomerație de banalități, de amănunte fără sens. Totul plutește în vag. Poetului i se pare „ceva”, este brusc trezit la realitate, smuls din melancolie de un glas „pozitivist”, frunza zboară (total neașteptat, ce să spun?)... „undeva”. Și atunci? Ce anume conferă sens unei astfel de însuirii de inerții? Muzicalitatea? Redundanta lor? Și una și alta. Bacovia reușește marea performanță de a folosi clișeul, de a-l denunța, dar în același timp reușește să-l revitalizeze, să-i infuzeze sânge prin venele uscate fără a-l plasa în contexte noi. Ceea ce face el nu este o parodie (chiar dacă în textele din ultima parte a vieții se și autoparodiază copios). Dar nici o reluare cuminte, tacită a convenției.

Și atunci, ce este? E Bacovia, ce rost ar avea să încercăm să explicăm inefabilul? Doar că acest mecanism de respingere, dar în același timp de folosire a unui material poetic datat trebuie observat. Cel mai simplu este chiar în acest mod: citindu-l invers, de la dreapta spre stânga. Dinspre textele nu antipoetice, ci a-poetice ale ultimilor ani, către cele ostentativ poetice al primelor volume. Dar există mereu sentimentul că ceva esențial îți scapă, că adevăratul Bacovia a rămas acolo, în poezie, iar critica trebuie să-și asume cu modestie eșecul. Fie el și parțial.

Marius MIHEȚ

Despre ultimul Bacovia

Se vorbește puțin despre Bacovia, cel de după 1945. Prim-planul l-au luat mereu Argezei, Blaga, Barbu, Voiculescu și alții, mai ușor de integrat în „cazuri”. Unele oportuniste, altele disidente. Cu Bacovia lucrurile au stat mereu într-un suspans, în mare datorat bolii ce l-a însoțit întreaga viață și, pe de altă parte, implicării sociale discrete. Neaderentă la principiile realismului socialist, poezia lui Bacovia era marginalizată, crezându-se probabil că nu există șanse de redresare pe linia partidului. Abia după ce primește o pensie lunară în 1955, A.E. Baconsky publică un articol care duce la o reabilitare a poeziei bacoviene în noul context, culminând cu o antologie intitulată *Poezii*. Bacovia mulțumese public și acest gest este singurul care sugerează o formă de comunicare. Poeziile publicate după această dată vor urma calea întoarsă a unei imposibilități a lui în afară. Până la moartea din 1957 publică răzlet, fără o miză propriu-zisă, și care nu schimbă cu nimic paradigma impusă cu *Plumb*. Regimul se înșelase, Bacovia trăiește la modul intim al singurătății pe care o îmbrățișează fără a priza nimic din realismul aparent atât de ofertant. Astăzi, locul lui Bacovia în canonul poetic autohton este fixat definitiv. Recunoașterea vine nu doar pe o filieră modernistă, cât postmodernistă. Astfel că reverberațiile poeziei lui au fost înregistrate constant în ultimii 50 de ani, crescând în însemnătate și definitivând imaginea unui poet unic. Istoria literară a fost însă însoțită contraproductiv de canonul didactic, transmitând mereu imaginea unui poet prins în șabloane obosite și redundante. Cred că dacă s-ar face un sondaj printre liceenii de astăzi, de bună seamă ei ar reține mai degrabă nonconformismul tânărului Vasiliu din anii de școală, fuga de învățătură, sfidarea repetenției ori aparițiile neîngrijite în plan social. Ar fi un adevărat idol „Emo” și nu m-ar mira să citească așa ceva în vreo perle de Bac. Singurătatea și anxietatea lui Bacovia sunt luate drept extravagante, nicicum piloni ai unui sistem poetic autentic.

Există un moment interesant în interviul luat de Eugen Jebeleanu poetului sărbătorit la 65 de ani; reținem precizarea soției în legătură cu oglinda spartă a unei icoane. Poetul o lovește adeseori pentru că suferise ca lisus, spune soția. Cercul bacovian este închis, un cer limitat, plumburiu, care apasă și nu înalță, niciodată. Transcendența este goală în măsura în care moartea e aici, parte din viață, nicidecum un *dincolo* sau o eliberare. Mihail Petroveanu observa bine că Bacovia e un lov. Dar eroul biblic făcea din suferință o rugăciune, o formă de evadare corporală dizolvată în abisul divin. Bacovia aleargă spre sine, ipostaziindu-se mereu indecis între *euri neconvingătoare*. Ultimul Bacovia se întrevădea testamentar încă din notele disperate ori schițele în proză. O abor-

dare inedită, posibil didactică, ar fi să-l privim astăzi pe poet prin notațiile sale în proză. Despre proza lui Bacovia s-a scris puțin, poate cu îndreptățire. Cea mai reușită povestire rămâne *Bucăți de noapte*, ce surprinde o mixtură între proza lui Eminescu, Macedonski, Poe și poezia simbolștilor francezi. Între acestea vom identifica timbrul personal al poetului. Proza lui Bacovia este o elegie a pulsionilor apocaliptice. Naratorul din textele în proză este o prezentă fantomatică, într-o căutare a anihilării de sine în timp ce universul este cel al unor „singurătăți disprețuite”. La fel ca poezia, proza lui Bacovia transgresează stări descriptive ale alienării în căutarea unei stări de excepție. Lumea construită de Bacovia este mereu inundată de familiaritatea unui *târziu de tot* topit într-o *singurătate elementară*. În proză persistă amăgirea realului, respingerea vremelniceii secolului, jocul măștilor transmise de un „bolnav al veacului” ce tânjește după „împrejurări cu respirații speciale”. Textele în proză bacoviene, asemeni poeziilor, reprezintă notațiile secvențiale ale unei zădărnici constitutive. Lumea este descompusă în intensități lirice, colorate în angoaasă multiforme, excelând în mici revelații ale anxietății. Uneori, lumea este stinsă într-un pahar de alcool (*Zada*), amintind de Poe sau Baudelaire (Astăzi, Ion Mureșan datorează mult poetului băcăuan, în acorduri poetice slefuite ludic în registru postmodern). Cele mai interesante producții după *Stante burgheze* (1946) rămân unele gânduri din *Divagări inutile* (1955), alături de câteva articole și proze. Dictate soției și fiului între 1952 și 1957, „divagările” cuprind note aforistice, frânturi de versuri, în genere idei eterogene; ele preiau ceva din magia întregii creații. Țintuit în patul deasupra căruia tronează absentă icoana lovită din când în când, poetul încearcă să-și edifice ce a încercat întreaga viață: o „liniște crepusculară”. Conștient că a fost „caricatura vremurilor prin saloane”, el găsește soluții neîmpărțite pentru a face predicții poetice, eminesciene - „Spre stele se înalță veacul”. În gândurile din apropierea „întunerului”, la fel ca în toată poezia sa, se amestecă derivații ale absenței melancolice, precum și valențele erozive ale realului. Ca întotdeauna, și ultimul Bacovia este un prizonier al singurătății, pentru care betia materială devine condiție a celei spirituale. O însemnare, printre ultimele, este nu doar un aforism aparte, ci un vers cât pentru întreaga creație: „din singurătatea vieții, în singurătatea morții, ... și nimeni nu înțelege acest adânc” - zguduitor și apoteotic, versul pare să reclame o tentativă a supraviețuirii alienante, necreditată, însă, de recursul la niciun simulacru salvator. Prin opera lui Bacovia avem cea mai frumoasă poveste despre un poet ucis de singurătate.

Bacovia m-a fascinat de la primul contact cu opera și biografia lui. Ce-i drept, nu e foarte greu să recunoști că un mare poet te-a fascinat într-o adolescență deschisă, inevitabil, spre întăririle revelatorii, fie ele de natură umană, culturală, spirituală ori pur și simplu existențială. Cu atât mai mult cu cât ai fost un adolescent introvertit, timid, cu un început de pasiune (din fericire, la timp reprimată) pentru reveriile – deopotrivă personale și livrești – întunecate, aproape morbide. Or, pentru un june cititor care crede cu tărie că instinctul morții îl locuiește măcar din când în când, poezia lui Bacovia înseamnă forma de validare estetică absolută. În ceea ce mă privește, recunosc oricând că ceea ce m-a atras mai întâi la autorul *Plumbului*, *Scânteilor galbene*, *Comediilor în fond*, *Stanțelor burgheze*, chiar și *Versetelor*, a fost tocmai irepresibilă sa fascinație a morbidității. Tot în adolescență, am descoperit cu bucurie incitante pasaje despre moarte pe care Cioran le înserează în *Tratat de descompunere*: acelea în care, după ce reclamă atotputernicia morții, singura „care vine din noi înșine, care e noi înșine, o realitate invizibilă, dar lăuntric verificabilă, o prezență insolită și dintotdeauna...”, filosoful se arată convins de puterea ei de a despărți omenirea „în două ordine ireductibile, atât de independente unul de celălalt, încât între ele există o distanță mai mare decât între un vultur și o cârtiță, o stea și un scuiapat. Între omul care are sentimentul morții și cel care nu-l are, se deschide abisul dintre două lumi care nu comunică între ele, și totuși amândoi mor, dar unul își ignoră moartea, celălalt o știe, unul nu moare decât timp de o clipă, celălalt moare întruna...” Îmi amintesc și acum că, imediat ce am citit aceste rânduri, am fost absolut convins că Bacovia este poetul care le-a inspirat. Știam pe dinafară strofe întregi care să dovedească nici mai mult, nici mai puțin, decât faptul că omul bacovian își știe moartea, că agonizează și chiar moare întruna. Nu îmi plăceau, firește, lecturile canonice, așadar, în loc de *Plumb*, *Lacustră*, *Plumb de toamnă* și celelalte, preferam *Finis* („Pustiu...// Departe, în cetate viața tropota.../ O, simțurile-mi toate se enervau fantastic.../ Dar în lugubru sălii pufneau în răs sarcastic/ Și Poe, și Baudelaire, și Rollinat”), *Vae Soli* („Pe urmă nu va mai fi timp... voi fi uitat muncitor,/ Va fi și pentru mine lumea un fenomen întâmplător...”), *Sine die* („Nu este și nici n-a fost/ Trec zile șirag./ Orizont suspect,/ Și metaforic prag”) și mai ales *Poemă finală* („E timpul... toți nervii mă dor.../ O, vino odată, măreț viitor”).

Ceea ce nu însemna că nu puteam enumera, fără să exagerez, și alte câteva zeci de sintagme care conțineau formule circumscrie acelei *morbidezza* care mă atrăgea, magnetic, ca să nu mai vorbim despre termenii care nenumăra fără niciun rest de ambiguitate realitatea ultimă: schelet, cadavru, catafalc, raclă, cavou, sicrie, cioclu, cimitir, sepulcral, funerar, moarte, mort, mormânt, doliu, îndoliat etc. etc. Toate îmi probau, fără excepție, faptul că Ion Caraion avea dreptate să considere că Bacovia „a trăit în moarte”, din moment ce „ideea extincțiunii rămâne unul din elementele incorrigibile și probante ale psihologiei lui, fidel reflectate în arta

Emanuela ILIE

Restanțele criticii tinere

„Aflii în poezia bacoviană suficiente lucruri banale și aflii platitudini, surprinzi provincialisme, barbarisme, prescurtări stridente, găsești formulări atât de comune și de neinteresante că ar putea fi la îndemâna celui mai oarecare pieton, poți culege – fără deosebire diligențe – din cuprinsul ei perle de stil neglijent, fraze subjournalistice, însă... însă în ciuda lor, a tuturor acestor minusuri, ba chiar și ignorării ale regulilor gramaticale, a unor dezacorduri, pleonasme, cacofonii, pauzerități de limbaj, eclipse de fantezie artistică ș.a.m.d., în

lui”. Aproape la fel de atrăgătoare îmi părea traducerea bacoviană a acelei „solitudinii esențiale” (Maurice Blanchot) care minează ființa poetică – cum cred și astăzi că, în lirica românească, această traducere nu are egal: o validează suita impresionantă de vocabile ale închiderii într-un spațiu al reclusiunii autoimpuse („Trec singur pe poduri de fier solitare”; „Și de lume tot mai singur, mai barbar - / Trist cu-o pană mătur vatra, solitar...”; „Nimeni, nimeni, nimeni/ Cu atât mai bine - / Și de-atâta vreme/ Nu știe de mine/ Nimeni, nimeni, nimeni...”), constientizate ca unică formă de existență.

La fel cum, se știe, creația însăși a fost socotită de autorul ei drept fapt de existență cu sinele: „Trăind izolat, neputând comunica prea mult cu oamenii, stau de vorbă adesea cu mine însumi, fac muzică, și când găsesc ceva interesant iau note pentru a mi le citi mai târziu. Nu-i vina mea dacă aceste simple notițe sunt în formă de versuri și câteodată par vaiete. Nu sunt decât pentru mine”. *Analogon*-ul simbolic al creației bacoviene, desigur, îmi părea labirintul, subteranele labirintice mai exact: o serie de nesfârșite galerii întunecate, populate de jumătăți de oameni, aproape-fantome, măcinate de maladii ale corpului („De-acum, tușind, a mai murit o fată”; „La geom tușeste-o fată/ În bolnavul amurg/ Și s-a făcut batista/ Ca frunzele ce curg”; „Și galbeni trec bólnavi/ Copii de la școală”) și de cele, cu mult mai periculoase, ale sufletului („O bólnavă fată vecină/ Răcnește la ploaie, răzând...”; „Un palid visător s-a împușcat”; „Pe un nebun l-am auzit răcnind”; „Histerizate fecioare pale”). Fără excepție, actanții bacovieni îmi păreau mesageri sau spectre ale morții – abia după ce-am descoperit remarcabilele studii ale lui Daniel Dimitriu, aveam să le numesc, pe toate, „fantome hominide” și să înțeleg mai bine resorturile adânci ale suferinței care macină ființa bacoviană, înscriind-o în acel interval pre-agonice al biosului unde fiecare dintre vulnerabilitățile sale firești este hiperbolizată și transformată în atingere înfiorată a morții. Sau chiar simptom al intrării definitive în intervalul thanatic: „Oh, sunt fecioare cu obrazul pal,/ Modele albe de forme fine/ Și singure dorm, și albe, și senine/ În albele crivate de cristal” (*Contrast*); „În racle de sticlă – principese/ Oftau, în dantele, mecanic” (*Panoramă*); „În târg, o fată tristă a murit” – *Note de toamnă*; „Și nimeni nu știe ce-i asta - / M-afund într-o crășmă să scriu./ Sau răd și pornesc înspre casă./ Și-acolo mă-nchid ca-n sicriu” (*Spre toamnă*) etc., etc.

ciuda lor, Bacovia rezistă, versurile lui se strecoară ca frigul, ca ploaia, ca țipătul, au virulența elementelor cu care ele operează și pe aceea a propriului lor inconfort, solicită, agasează, încălesc senzațiile, dezgroapă memorii ancestrale, preocupă, irită și atrag, angrenează senzații de mult retrase în geologiile noastre sufletești, răstoarnă, inversează planuri, substituie, zăvorăsc și autopropulsează, divulgă, emit și reprimă, într-un cuvânt fascinează“

Ion Caraion, *Bacovia. Sfârșitul continuu*

Nu putea să nu îmi suscite un interes aparte biografia lui Bacovia, din moment ce canonul didactic la care se raliase, *volens nolens*, chiar profesoara noastră de limbă și literatură română, impunea atragerea elevilor, oricât de interesați ar fi fost ei de fenomenul literar în sine, printr-o prelegere cu scenariu prestabilit. Scenariu care, izolând câteva detalii biografice arhicunoscute (inconsecvența și ratarea profesională, maladiile reale sau închipuite, internările în sanatorii și clinici de boli nervoase, absenteismul social), întârziind apoi sugestiv asupra motivelor care l-ar fi determinat pe G. Vasiliu să opteze pentru pseudonimul Bacovia, nu putea să ofere decât o cheie limitată (deși, repet, atrăgătoare!) de interpretare a operei ca formă de compensare simbolică a unei vieți pline de frustrări și complexe. Inutil să mai precizez că inventarul didactic – riguros, dar la fel de tributar canonului critic așa zicând tradițional – al temelor, motivelor și metaforelor – simbol dominante din lirica lui Bacovia nu își propunea altceva decât să ilustreze apartenența indubitabilă a scriitorului la estetica simbolistă. Și, dacă nu mă puteam îndoi, cel puțin la acea vârstă a receptării, de faptul că universul poetic i-ar fi stat sub incidența eșecului și a stereotipiei existențiale, cu siguranță închistarea creatorului său într-o formulă unică (și, implicit, fixarea lui în insectarul simbolismului european) mă nemulțumea profund. Imaginați-vă, prin urmare, cu câtă bucurie am descoperit cărțile absolut excepționale ale lui Ion Caraion (*Bacovia. Sfârșitul continuu*) și Daniel Dimitriu (*Bacovia și Bacovia după Bacovia*), în care am văzut, multă vreme, cele mai sigure instrumente critice de familiarizare cu un Bacovia al profunzimilor (pe care Dinu Flămând, cu volumul intitulat temerar *Ascunsul Bacovia*, doar le-a tatonat). Din ambele am înțeles, în orice caz, că această configurare cu totul aparte a infernului poetic bacovian nu are la bază doar un insuportabil sentiment al (ne)ființei, al vidului, al „golului istoric”. Că, altfel spus, ceea ce minează viziunile de o intensitate fără egal ale poetului nu este doar un indestructibil și perfect individualizat mod al destrucției, ci și o voință de re-definire a unor categorii estetice, a unor formule, stări și procedee poetice, tocmai prin cultivarea lor cu insistență aproape maladivă, prin exhibarea lor cu o rară obstinație. Și, ca să dau Cezarului critic ce-i al Cezarului critic, nu pot omite un alt studiu critic de referință: descoperit, ce-i drept, ceva mai târziu (și după *intermezzo*-urile

reprezentate de studii serioase ale lui Mihail Petroveanu, Nicolae Manolescu, Mircea Scarlat, Gheorghe Grigurcu, Marin Mincu, Eugen Simion, Dan C. Mihăilescu, Lăcrămioara Petrescu), capitolul despre *simbolistul eretic* Bacovia inclus de Gheorghe Crăciun în *Aisbergul poeziei moderne* m-a convins că, într-adevăr, efectul ultim al poeziei lui este „uzura formelor aduse în joc”. Și mai exact, că ceea ce-l interesează pe Bacovia este să epuizeze un anume tip de limbaj dat, „tocindu-i până la monotonia relevanța, conducându-i implicațiile până la ultimele lor consecințe și făcându-l, în cele din urmă, impracticabil”.

Bacovia rămâne, categoric, unul dintre foarte puținii poeți moderni care mă mai fascinează, în sensul absolut al termenului, și astăzi – doar că, din lista bogată de odinioară, au mai rămas, trebuie să o recunosc cu tristețe, doar Baudelaire și Argezi, Rilke și Blaga, T.S. Eliot și spectacularii heteronimi ai lui Fernando Pessoa; an de an, alături de masteranzii ce frecventează cursul care îmi este cel mai drag – *Poezie românească modernă și de avangardă* – le descopăr alte și alte fațete ale creației și mă conving de influența lor covârșitoare asupra poeziei ulterioare. Covârșitoare și anxioasă, în înțelesul pe care-l dă cuvântului Harold Bloom: „Marele adevăr al influenței literare e că ea reprezintă o anxietate irezistibilă: Shakespeare nu îți permite să-l îngropi, să-i scapi sau să-l înlocuiești” (*Anxietatea influenței. O teorie a poeziei*). Cred că, în ceea ce privește literatura noastră, atât de pauperă în experiențe lirice și existențiale totale, după Eminescu, **Bacovia este primul poet care nu ne permite să-l îngropăm, să-l scăpăm sau să-l înlocuim**. Mi-o aminteste, mie personal, fiecare nouă, revelatorie, uluită relectură a operei sale, așadar fiecare nou Bacovia; sau faptul că această operă se pretează oricărui tip de analiză critică, putând fi luminată din cele mai neașteptate unghiuri [am făcut, eu însămi, exerciții hermeneutice pe care cândva nu le credeam posibile: acum câțiva ani, m-am ambiționat să observ relația dintre Bacovia și complexul lui Empedocle, pentru un număr din revista „Poezia” numit chiar „Poezie și foc”]; la ora actuală, iau în calcul posibilitatea ca la tradiționalul colocoliv „Antichitatea și moștenirea ei spirituală”, organizat anual de catedra de limbi clasice, italiană și spaniolă de la Literale ieșene, să mă opresc la semnificația termenului „antic” pentru Bacovia (plecând de la versuri mai puțin cunoscute și cu atât mai puțin comentate, precum „Vezi din anticul

foliului - / Agonia violetă, / Catafalcul, / Și grădina cangrenată" (*Poemă în oglindă*), „Zadarnic flaute cântă / În aste zile păgâne" (*Gaudeamus*) și altele, puțin numeroase, dar elocvente)]. Nu mi-o amintește, și trebuie să apăs lucrul acesta, inflația năucitoare de poezii autodeclarate sau etichetate drept bacovieni (dacă nu cumva chiar neosau post- sau post-post-bacovieni), care se revendică sau sunt revendicați de la o paradigmă a poezității de a cărei, mă repet, covârșitoare semnificație n-au habar. Și dacă sunt aici, să precizez că, în ceea ce mă privește, seria de poeți într-adevăr capabili să își transfere infernul existențial într-o operă de cea mai bună calitate estetică este extrem de redusă: după model în esență bacovian, dar cu sensibilitate și mijloace distincte, perfect individualizate, doar Ileana Mălăncioiu, Angela Marinescu și Ioan Es. Pop știu să își întoarcă vulnerabilitățile exacerbate de viața în permanență în proximitate a morții în spirit volitiv, a cărui forță nebănuită face ca mecanismul po(i)etic să funcționeze perfect.

Spre final, să încerc, totuși, să răspund cât se poate de concret la întrebarea sugerată de titlul anchetei: Bacovia față de critica de astăzi. Dacă mă gândesc bine, cel puțin criticii din (mai) tânăra generație au, în privința autorului *Stănelor burghize*, suficiente rezerve. Nu am auzit, până acum, de niciun proiect de reabilitare a veritabilului, greu clasabilului caz bacovian. Oare să fi fost reușitele seniorilor mai sus pomeniți (Caraion, Dimitriu, Crăciun și ceilalți) intimidante?! Înclin să cred că nu; criticii aflați în loja generației noastre îmi par cu mult mai bătaioși, mai incisivi în argumente (și implicit capabili să își ducă bătațiile, atât cele propriu-zis critice, cât și cele adiacente, para-critice) decât antecesorii. După cum se dovedește, doar, altele par a ne fi, cel puțin deocamdată, prioritățile, decât hermeneutica marii noastre poezii...

Paul CERNAT

Din anii '60, cota lui Bacovia la bursa de valori a literaturii române nu a încetat să crească, spre stupeora unii Mircea Eliade, care-l considera pe autorul *Plumbului* un liric interesant dar minor. (Și totuși: cit bacovianism găsim, de pildă, la un Emil Cioran!) S-ar putea spune chiar că, între toți poeții români post-eminescieni, influența lui Bacovia în posteritate a fost de departe cea mai profundă și mai durabilă. Generația anilor '60-'70 s-a întâlnit cu el mai ales pe linia existențialismului sumbru, teatralizant, iar în acreditarea sa canonică poezii care s-au ilustrat cu brio în critică sau eseu au jucat un rol esențial: de la reabilitarea Ion Caraion la Ileana Mălăncioiu și de la Gheorghe Grigurcu la Dinu Flămînd. Schimbarea de paradigmă (iar nu de „generație”, cum se mai crede încă) din deceniul al nouălea, când literatura română a intrat sub zodia „postmodernizării”, l-a impus, apoi – alături de Arghezi, dar poate mai mult decât pe el – în *pole position*-ul marilor precursori. Ulterior, evoluția poeziei din '90-2000 n-a făcut decât să-i consolideze statutul, noii veniți regăsindu-se, spontan, în expresionismul negru, psihismul traumatic și visceralizarea fracturată, cinic-depresivă a poeziei bacoviene, după ce „optzeciștii” îi recuperaseră prozaismul contingent din *Stăne burghize*. În fine, dar nu în ultimul rând, pentru „poezia tinăra” din ultimul deceniu, Bacovia constituie unul din reperele autohtone cel mai des invocate. Dintre interbelici, doar avangardistul Geo Bogza și, într-o măsură mai mică, Gellu Naum îi pot sta alături ca influență.

Lista poezilor postbelice în legătură cu care s-a vorbit, incidental sau mai consecvent, de „bacovianism” impresionează atât prin număr cât și prin

diversitatea formulilor cultivate: Ion Caraion, Mircea Ivănescu, Adrian Păunescu, Ileana Mălăncioiu, Virgil Mazilescu, Angela Marinescu, Constantin Abăluță, Traian T. Coșovei, Romulus Bucur, Mariana Marin, Ioan Es. Pop, Marius Ianuș, Dan Sociu sunt doar câteva exemple dintr-o serie mult mai amplă. Forța de iradiere în timp a modelului apare cu atât mai impresionantă cu cât autorul *Comediilor în fond* a avut o poezică mai degrabă genuină sau cvasigenuină, fiind funcționantă înapoi doar de teoretizarea, ci chiar de verbalizarea ei rezonabilă. Intuiția lui a transgresat însă, spectaculos, formulele și convențiile, transformându-l pe falsul simbolist „de școală” într-un poet inclassabil și, așa-zicînd, „pentru toate anotimpurile”. A fost privit, pe rînd, ca decadentist macabru, simbolist „proletar”, expresionist, absurdist, postmodernist, manierist, minimalist... Nu a ratat nici „specificul național” (în *Cu voi*), nici ambitusul criticii sociale (în – altminteri – inegală *Serenada muncitorului*). O analiză spectrală a receptării critice ar putea face, singură, obiectul unui amplu volum.

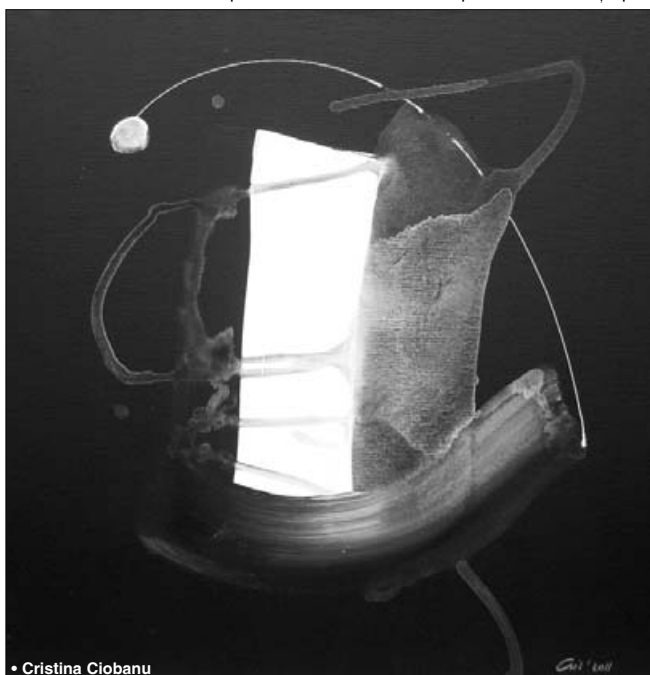
Rectificîndu-l, trăiesc de fiecare dată o senzație de perplexitate. Încerc să-mi dau seama cum se întâmplă că, la acest poet pe cit de fragil, pe atât de rezistent, versurile „geniale” stau, adeseori, alături de formulări stîngace, naive sau pur și simplu stupide, salvîndu-le într-un mod neverosimil și făcîndu-le să-ți paraziteze, obsedant, mintea. Efectul Bacovia – pentru că e vorba de un „efect”, ca în fizică efectul Kirlian – se naște în punctul unde interferează o artificialitate convențională - romantică sau simbolistă - mecanică, epuizată, sclerozată chiar, și o autenticitate *basic* a imaginarului, pe care n-aș putea s-o compar decât cu cea din *Luminările* lui Rimbaud. Toți criticii importanți, de la Lovinescu și Călinescu încoace, au sesizat tensiunea între „organic” și „artificial” sau – în termenii lui N. Manolescu – pe cea dintre „proză și poeză”. Dacă ar fi să găsească, la rigoare, un termen-umbrelă capabil să subîntindă toate modelele și curente de care Bacovia ar putea fi sau a fost apropiat de-a lungul timpului, acesta ar fi unul transliterat – în speță, existențialismul. Într-un sens, el indică, desigur, cu un loc comun al criticii. În alt sens însă, desemnează un loc geometric al ei.

Textul bacovian este, prin excelență, produsul unui instrument dezacordat, de o „armonie dizarmonică”, în *scherzo*, oscilînd de regulă între ritmul obsedant de cantilenă și improvizația de jazz (despre relația dintre poezia lui Bacovia și jazz a scris – remarcabil – poetul „jazzolog” Virgil Mihaiu). Referințele muzicale abundă în registru negativ: femeii cîntînd „barbar” în cafenele, „plînsori de piculine”, claviere care „plîng în oraș” sau „mor” în „dezacord”, viori ce-și acordează autumnal arcul în grădini desfrunzite, caterinci și flășnete mortuare, marșuri funebre, simfonii care te „deviază muzical” pe stradă, mai rar orchestre cu „indignări grațioase” și

balet stîrnind „instinctul satanic” (sic!). „Muzica sonoriza orice atom” înseamnă cu totul altceva decît o viziune muzicală de tip pitagoreic: e, mai degrabă, o percepție senzorială, fizică a muzicii infuzate, destabilizantă, pînă la ultimii constituenți ai materiei organice (aceeași materie care, atunci cînd ploile nocturne nu se mai opresc, e auzită „plîngînd”, în regresii primitive). O asemenea ontologie senzitivă deviază de regulă spre experiența patologică, spre o autenticitate intens somatizată a nevrozei textualizate ca atare. Deși hipersensibilizat de „acorduri, arpeggii, armonii”, discursul liric bacovian tinde spre dezarticulare și lacunari-tate, dar și spre fulgurație, notație stenografică, țîșnire primară, dizolvînd – incontrolabil - stratul protector al convențiilor. Vitalitatea lui crește, parazită, pe „cadavrele” unor modele desuete, aflate uneori în stadiu avansat de descompunere. S-a spus, nu o dată, despre acest poet că ar fi singurul, la noi, care a coborît în Infern (într-un splendid eseu, Lucian Raicu vedea în Bacovia un modest, dar eroic „învîngător” și un „om din subterană”). Au fost făcute și comparații dintre cele mai venite cu proza lui M. Blecher. Nimic însă din acuratețea, din precizia elegantă a discursului acestuia din urmă. Dimpotrivă, limbajul lui Bacovia indică un campion absolut al „actelor ratate”. Numai că – iată miracolul! – tocmai devierea, abaterea, ratarea execuției provoacă insolitarea autentică, memorabilă. Experimentarea negativității absolute eliberează, paradoxal, energia pură a ființei din însuși climaxul vulnerabilității sale. Provincia claustantă, solitudinea, boala, nebulia, pulsunierea către moarte se încarcă astfel de o forță magnetică, stranie și, totodată, profund familiară, generatoare de catharsis. Pe de altă parte, în poezia bacoviană, omul devenit „concret” își descoperă dezarmat contingenta și extrema precaritate ontologică. O asemenea stare de „părăsire” („Cînd voi fi liniștit voi scrie un vers/ din care veți vedea că sunt părăsit”) devine greu, dacă nu imposibil de suportat fără anestezic pentru „pacientul” ei, iar mijloacele defensive - rătăcirea abulică, reveria melancolică și, îndeosebi, alcoolul – se dovedesc la fel de precare.

Perspectiva de ansamblu o dă, de fiecare dată, luciditatea enigmatică a unui individ *borderline*, suspendată între nevoia de verbalizare a inexprimabilului și tăcerea pe care caută să o conjure. *Border*, adică la limită, pe linia subțire dintre existență și neant, artificiu „civilizat” și „barbarie” instinctuală, sănătate și boală, armonie și dizarmonie, conventionalism și transgresiune. Rătăcind la marginile existenței, Bacovia a colonizat câteva stări *negative* de spirit, bacovianizîndu-le ireversibil. Între ele – nevroza, crepuscularitatea abulică, dezagregarea depresivă, alienarea morbidă...

În fond, poezia bacoviană nu e „literatură”. Aparent agonică, ea face, literalmente, parte din viață.

• Cristina Ciobanu

gaură-n cer

C. D. ZELETIN

O carte de excepție privitoare la Ion Barbu (I)

De fapt, nu e o carte, ci e Cartea. Cartea pe care o așteptaseră exegezele închinată în timp marelui poet, fiecare necesară și excelentă în felul ei. Nu o așteptau atât pentru nervii pletorici ai viitoarei sinteze, cât pentru a fi înzestrate cu nimbul unei alte lumini, presimțite de multă vreme.

Am citit, așadar, cu voluptuoasă luare aminte, o carte densă și fascinantă în adâncurile ei, dedicată lui Ion Barbu, poet care a problematizat lirica românească în măsura în care, cu o jumătate de veac în urmă, o problematizase înălțând-o Eminescu. E vorba de exegeza domnului Theodor Codreanu, „Ion Barbu și spiritualitatea românească modernă. Ermetismul canonic”, Editura Curtea Veche, București, 2011. Exprimând justa receptivitate pentru Eminescu a românilor, copleșitoare și în trecut și astăzi, G. Călinescu, hotărându-l poet național, l-a fixat în ipostaza de canon, mai exact de normă axiologică în lirica românească. Felurimea expresiei lirice a multor veacuri s-a concentrat, la Eminescu, în una din expresiile absolutului. De aici senzația de aer tare de înălțimi, care arde piământii sensibili ai gândirii, senzație pe care o descoperim și în poezia lui Ion Barbu, mai bine incopciată în nasturii cuirasei canonice decât poezia lui Eminescu, nobletea acesteia din urmă rămânând o funcție desolativă.

În vara anului 1953, când am coborât pentru întâia oară din Moldova natală în Bucureștii în care aveam să-mi petrec întreaga viață, moartea recentă a lui Stalin trezise în sufletele iluzii pe care începeau să se reazeme speranțele oboșite și speriate. Revenirea la viața spirituală firească și reinnoarea firului vieții artistice românești, rupt cu brutalitate în anul 1947, păreau pentru mulți iminente, mai puțin poate pentru moldavii sceptici. Eram invitat, în acei ani cu o prietenie frățească, să iau parte la întâlnirile scriitoricești ținute acasă la poetul Ion Larian Postolache, în Căuzăși, strada Dobroteasa 1. Pe Ion Larian Postolache, cu douăzeci de ani mai vârstnic decât oaspetele lui, student medicinist, îl intrigam prin aerul adolescentin ce contrasta cu poezia matură supusă atenției conclavului mai mult sau mai puțin secret. Soția lui, Paraschiva, matematiciană, îl cunoștea pe Ion Barbu și, dacă nu mă înșel, îi fusese și asistent ceea ce ne sporea curiozitatea legată de o altă lectură, decât cea consacrată, a poeziei lui. Veneau aici scriitori: Radu D. Rosetti, V. Voiculescu, Dimitrie Iov, Virgil Carianopol, Nicolae Crevedia, Ion Buzdugan, B. Jordan, Mihail Strajie, George A. Petre, Eugen Barbu, G.G. Ursu etc., muzicieni: Constantin Bobescu, plasticieni: Al. Cienciu ori Florian Calafeteanu, medici: I. Popescu-Sbiu, psihanalistul, pentru a-i aminti numai pe câțiva. Încă de la cea dintâi vizită, m-a surprins cultul izbitor pentru Ion Barbu, într-o vreme când numele lui era completamente tabu. Eram familiarizat cu poezia și chiar cu biografia lui încă din anii liceului când, la Bărlad, mă surprinsese tăcerea semnificativă a bătrânului poet G. Tutoveanu căruia îi eram apropiat, atunci când aduceam în discuție personalitatea lui Ion Barbu, care era nepot de văr primar al soției sale, Zoe. G. Tutoveanu, ea însăși poetă și eseistă, scriind sub pseudonimul Zoe G. Frasin, moartă în 1941. Atât mătusa cât și nepotul trăiseră experiențe limită, râvnind o ipotetică liniște absolută prin neantizare ori prin abstracție: Zoe G. Tutoveanu obsedată o viață de gândul sinuciderii iar Ion Barbu experimentând paradisurile artificiale induse prin opiacee.

Fără să fi fost poetă, doamna Parachiva Postolache se apropia, ca matematiciană, un pic altfel de scrisul literar al lui Dan Barbilian, extaziindu-se la citirea unor poezii de genul *Jocului secund* (*Din ceas, dedus...*), spre diferență de ceilalți convivi, captivați de *Isarlák* ori *După melci*. Cîrcula din mână în mână unicul număr al masivei și heteroclitei reviste *Agora*, multilingvă și stranie în bună măsură, ajunsă ferfenită în acei ani restrictivi ai asaltului proletcultismului malign. În fond, această publicatie era un refugiu al deznădăjduiților. Exemplarul fusese dăruit lui Ion Larian Postolache de către înșiși editorii lui, Ion Caraiou și Virgil Ierunca, orientați pe atunci spre o stângă ingenuă... *Agora* nedumerea prin amestecul clasicilor Eminescu, Arghezi, Blaga, Philippide etc., cu mustul atâțător al modernismelor sau ale unor tălmăciri hazardate de poezie, care păreau a satisface normele revoluționare, așa cum în Rusia le satisfăcuseră – vai! – Blok, Esenin, Briusov ori Maiakovski...

Dar *Agora* publica *După melci* de Ion Barbu! Îmi vine să cred că poemul era știut pe dinafară de mai toți participanții, mai puțin de către Radu D. Rosetti. Se obținea efectul de fascinație al descântecelor, care mă stârnieau oarecum printr-o artificialitate citadină și printr-o impresie de sechestrare a autenticului și de transplant. Oricum, *După melci* seducea prin magia descântecului. De partea cealaltă, poeziile ermetice, oricât de explicate vor fi fost ele în eferescentul nostru cin, produceau tot un efect magic, dar mai curând prin inaccesibilitate ideatică, făcând loc unei accesibilități intuitive perfecte, căci prea puțini dintre noi erau de formație științifică ori filozofi, oricât ar fi excelat ei în gândirea abstractă. O anumită neînțelegere a logicii textului, un anumit eșec în deslășirea raționalului inducea și el un efect incantatoriu, dincolo de care firava tramă narativă, lăsând subconștientul să bănuiască existența unui mister în adâncul nesondat peste care discursul aluneca. Forța de iradiere a prestigiului de matematician al lui Ion Barbu activa însă intuiția, ori poate era numai o iluzie. Și e posibil să fi fost o iluzie, căci în discuțiile din cercul de Dobroteasa 1, subiectul care survenea spontan era mai mult ciclul balcanic, *După melci* ori *Riga Crypto* și *lapona Enigel*, decât ciclul ermetic.

remember me autumn (bacoviană)

cenușa din sobă mai cade pe străzi e târziu și sunt nori ridică bărbia spre mine cu ochi muritori

mă uit la o carte gălbuie tușesc tot mai trist e un semn mă cheamă pahare de aur la mese de lemn

paltonul pe umeri îmi șade pașeură sec e rece pustiu iar drumul spre tine îmi pare intrare-n sicriu

în ploaie în noapte în băltă zac beat sub lumina din port adu-mă acasă iubito iubeste-mă mort

valeriană de toamnă

lui G. Bacovia

doar ploaie a plâns de nebună beau sprite retrăiesc un moment ologăz te du săptămână din timpul dement

ai mei nu mai vin este zero probabil asfaltul e ud castanii spălați ca în dero admiră un nud

mă scol să îmi fac de mâncare deschid cel serțar și cel geam afară e noaptea unsoare pe pietre balsam

mă fură a fum de plecare cu totul și toate spre cer sinistru mai plouă în zare pe-un vechi gunoier

dezordinea e o tristețe

îți scriu în numele unei străzi pustii... clădirile își ridică fețele oboșite noaptea și îmi privesc nudul vorbelor cu acea mirare pe care morții o au în visele noastre

toamna e un uragan de jucărie,

mă oglesc în paloarea ei ca și cum aş pluti mai repede cu gustul înfrângerii și m-aș lăsa să cad...

viața nu e decât o discuție serioasă de salon,

îți spuneam întins pe un trotuar ud beat de căldura hainelor tale simple

fii a mea, regina firmiturilor...

fumuriu de noiembrie

își ștergea degetele de firmituri cu gesturi feminine rupea unele pișcoturi încet... iar cafeaua o bea ținând amândouă mâinile pe cană

pentru a dezvoltă după ea un surâs de studentă distrată aş vrea să fac ceva important în viață nu știu ce să fiu o d'Arc să fiu cineva glasul ei înainta leneș cum înaintează avalanșele the man who can't be moved era sunetul de fond privea străvezie și indiferentă clienții glumeau insesizabil intrau glumind în iarnă uite i-am zis termini doctoratul și după aia stărnim noi o revoluție ceva sau mai bine mor

Paul Blaj

m-a privit ca o ceșcuță doldora cu zahăr afară intrase ceața în mașini

dj remember

tu desenezi un trandafir întins între fulgere cu gesturi largi ca și cum ai zbura

nu te cunosc vorbim despre iluzii până când noaptea ne încetinește sunetele deasupra corpurilor

glasul tău cântă sub clarul întunerucului și un geamăt auriu se desprinde de patul în care am înviat

da sunt excentric într-un oraș apus cumpăr frunze pe o alee întunecată până când se va găsi cineva să mă aresteze

eu zic că e o toamnă sexy

buruienii pe o cale ferată pustie bicicliștii osteniți toate astea le priveam leneviti din mersul cu tine primește-mă printre lucrurile din poșetă poartă-mă amestecă cu pixurile și cardurile poate am să îți memorez legănarea coapselor apoi întinde-mă pe piele dă-mi puterea să mă dizolv pe abdomenul plat după care voi adormi cu senzația că sunt ieftin lasă-mi rest toamna asta

4 decembrie

două corpuri dansează în beznă ramuri aprinse într-un spațiu necunoscut de unde pleacă ameteită mătasea albă a pielii

what a wonderful world e o poveste simplă fără broderii hainele care cad îmi amintesc de acest septembrie de parcuri de apartament de taxiduri

atunci mă desprind mă las întins inert căldura ta mă surprinde ca un atențat văzut de la geam întâmplător unde luna fumegă dintr-o pipă mare cât noaptea

casca de somn sunt într-o flăcărie de gaz metan și chipul tău stins printre așternuturi îmi îmbolnăvește plăcut trupul

Dan
Petrușcă

Înspre o mie una de nopti

Ordine ritm și oarecum bezmetic
cât se poate pe-nțeleș și ermetic
mai puțin zgomotos și-aproape muzical
câteodată mă fac atemporal
părăsesc naibii computerul cluburi de noapte
avion motocicletă asphalt și fug dintr-un târg
unde sănii fetelor dau în părg
și mă las purtat de vorba ei prefăcută
care mă-nhață
până când istorisirea-mi ține loc de viață

de la persani Ahemenizi Sasanizi și până la
Abassizi să zicem sau înțeleptul arab Masudi
poveste în poveste din poveste se răspândi
și-atunci mi-am închipuit că trebuie
să spun și eu sau să scriu
un fel de balade
să așez vreme și locuri în acolade
întors și destul de adormit în Levant
ziua tată să fiu și seara amant
ea să mă povestească noapte de noapte
iar dimineața să-mi mângâie
degete pântec spinare obraz
cu buzele ei cămoase și dulci
semănând indecis cu petale de
trandafiri de Shiraz
și-n cele din urmă cum e cu Șahrazada
să simt că arde-n trupul ei zăpada

în schimb ascultătorului cititorului neatent
frumos găngav agresiv și frenetic
să-i ofer de exemplu un festin poetic
iar ei să-i tai oare capul în fiecare dimineață
să se repete în amestec moarte și cu viață

sau mult mai bine ar fi
să-i țin fesele în palme
imnuri pe lumină să-i închin și sudalme
dar să-i ascult cu evlavie în fiecare noapte
toate celelalte cuvinte
când mi le șoptește
și mă minte

S-ar putea

S-ar putea să nu fie bine
să beau cucută
nici nu prea știu dacă
pentru viață sau petru moarte ajută
n-ar rămâne desigur în urma mea
vreun discipol să-mi păstreze
memoria prin dialoguri
s-ar zice că înțelepciunea sau
chiar frumusețea cum e ea în bikini
și cu sănii umflați de silicon
vine pe bloguri

tocmai când mă pregătesc să miros
o idee la cafea dimineața
cu nasul insinuat indecent între

pagini de carte
altcumva altceva și totuși la fel
sunt coapsele ei lungi muzicale
puful zbârlit invizibil după ureche
pântecul ei de femeie bântuit
de spasme dulci
chemându-mă

sau altfel spus toate ale ei
sunt la schimb cu o filă proaspătă
atunci când lumina soarelui scapătă

însă de mult parcă
n-am mai auzit nimic despre ea
poate că nici nu mai este
dar încă o țin răsfiată în poveste

Așa cum e

Așa cum e pe motocicletă
ea le ține trupul în brațe
stă lipită de spatele unor șmecheri
și barbari care turează motorul
trec în viteză
niște tipi frenetici și fără anamneză
dar ea mi se pare încă frumoasă
când o văd de departe
de rouă îmbibată și de moarte

de transpirație de praf de gaz de eșapament
parcă știu despre ea că fumează
iarbă Marlboro și Kent
și destul de des uită că muzica
o cântec cuprinzător ar trebui să fie
și care în loc să ucidă
învie

ai putea spune fără să minți
că ce se aude nu se aude
că șoseaua pădurea marea sunt
mai mult uscate decât ude
și că în urechile ei nu e loc
de Zavaidoc Maria Tănase Édith Piaf
nici de Adele Duffy Gabriella Cilmi

sau cum ziceam altădată eu sau altcineva
nici de Amy Winehouse
așa cum era cu ochi probabil semiți
buze cămoase asemănându-se cu
o floare asiatică otrăvitoare și dulce
care nu de mult a atipit într-o ceață
neagră în apartamentul ei din Albion

chiar acum la începutul unui veac afon
Paraziții
în trend ascendent descendent
sunt frumoși vulgari și fără inhibiții
Shakira își cutremură trupul gol
mânjit cu flori de noroi
Lady Gaga în Born this way
și în alte videoclipuri poartă fetișuri
erotice având glasul și fața
cu multe învelișuri
toate astea mi le spun și le spun
rătăcit la mijloc
unde va între rău și bun
când trec
chiar eu ambalând motorul motocicletelor

ea cu brațe de jur împrejur mă strânge
lipită de spinarea mea
cu părul ieșit din casca de protecție
fără niciun gând
curgător melancolic
și fluturând

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Taurul și balerina de pe Wall Street

De vreo câteva săptămâni încoace, în parcul Zucotti din New York, în imediata vecinătate a faimoasei artere financiare Wall Street, un grup din ce în ce mai numeros de oameni s-a adunat ca să protesteze în numele celor 99% de locuitori ai planetei care au fost sărăciți și distruși prin politica iresponsabilă a celor 1% în mâinile cărora se concentrează bogăția și puterea mondială. Totul a pornit de pe internet, de la un grup de canadieni inspirați de „primăvara arabă”, reuniți în jurul revistei *Adbusters*, o revistă anti-consumeristă, lipsită de anunțuri sau reclame publicitare. Sigur, nu e vorba doar de o fandoseală protestatară, e clar că lumea începe să-și dea seama că atunci când ai nevoie de trei slujbe ca să poți supraviețui ceva nu e în regulă cu sistemul.

Afișul mișcării „Ocupați Wall Street-ull”, conceput de aceiași canadieni, se bazează pe un mesaj pictorial ingenios conceput. În prim plan apare emblema Wall Street-ului, taurul imens de bronz, gata de atac (bineînțeles, o atracție turistică). Pe grumazul lui, o balerină grațioasă stă pe vârful unui picior, într-o poză artistică ce vine dintr-o dată în contradicție cu animalul mătăhălos de dedesubt. Sunt aici ilustrate două tipuri de putere: pe de o parte, puterea tradițională și bine înfiptă în pământ a pragmatismului centrat pe profit și îmbogățire ce se ascunde în spatele romanțios al visului american; pe de altă parte, o putere deconcentrată și suplă ce își propune, printr-un dans non-violent, în ciuda fragilității și vulnerabilității sale, să supună bestia dezlănțuită (ca în pilda cu David și Goliat). Ai fi tentat să zici, la rezezeală, că e un fel de luptă de clasă, dar, deși americanii nu se sfiesc să declare mișcarea „revoluționară”, ar fi greșit să o asociem cu paradigmele de stânga ale unor revoluții europene din secolul trecut. În primul rând pentru că americanii nu vor socialism, din simplul motiv că au iremediabil scris în sânge proprietatea privată, consumerismul și individualismul. În al doilea rând, pentru că afișul schimbă direcția: nu de la baza materială brută spre arta neutilitară, elitistă, ci tocmai invers.

Dimensiunea enormă a taurului, până acum simbolul energiei coplesitoare, răzbătătoare, agresive a capitalismului american, se transformă în semnul unei supraponderabilități bolnave, cauzată de imoralitatea goanei după profitul cu orice preț. Balerina plasată deasupra e, desigur, simbolul culturii înalte, al rafinementului, al eleganței exuberante și ironice. Forța greoaie a sistemului nemilos este alogoric provocată (dar nu supusă!) de o forță superioară, spirituală. Cursul evenimentelor arată însă că această din urmă putere nu e încă definită complet, pentru că protestanții de la New York (la care se adaugă cei din lumea întreagă) nu au un lider anume și nicio listă precisă cu revendicări. Aceste „lip-suri” s-ar putea să fie de fapt atuuri, pentru că ele contrariază, neutralizând-o, puterea politică și financiară, care este astfel silită să reacționeze, cel puțin pe fată, la fel de non-violent. Primarul New York-ului trebuie să respecte dreptul de a protesta al cetățenilor și singura stratagemă, eșuată, de a dispersa mulțimea a fost aceea a igienizării zonei. Părțile se luptă una cu alta fără agresivitate (exceptând evenimentele de la Roma și presupunând că totul va rămâne lipsit de violență până la capăt), aruncându-se reciproc în plasa discursului democrației liberale. Lupta e mocnită, pe dedesubt.

Semnificativ în această privință, pe fundalul afișului, se văd, agitați, în mișcare, oameni apărând treptat dintr-o ceață deasă, ceea ce sugerează caracterul ambiguu, neașteptat al mișcării inițiate, deloc întâmplător, pe internet. Internetul, așa cum ne-a învățat Marshall McLuhan, ne poate furniza piste interesante de înțelegere, pentru că mediul informatic digital modifică lumea prin însăși natura modurilor lui de comunicare și conexiune, prin ubicuitatea și multicitatea lui, prin puterea lui de revenire, reacție, regenerare. Deci: nu putere centrală autarhică, ci nuclee de putere fluidă, versatilă, comunicantă; nu un lider, ci multi lideri; nu un program unic de revendicări, ci un context care să creezeze posibilitatea unor multiple îmbunătățiri locale; nu verticalitate ierarhică prohibitivă și discriminatorie, ci hypertextualitate dinamică, reversibilă, inventivă, neuniformizatoare.

Acestea nu sunt însă decât ipoteze rezultate din analiza unui afiș cu o structură metaforică ofertantă. Nu avem cum să știm încă dacă rețeaua proteică și imprezvisibilă va înghețarea taurul sau dacă taurul va strivi sau își va apropria în final balerina.

Filozofia credibilității

abil dator să-i îndruga o poveste despre cum s-a întâmplat să piardă banii ăia până să ajungă cu ei la locul stabilit.

– Păi tocmai cu mine faci școala asta de bagabonți? Care la o adică io ți-am băgat-o-n cap, cam cu de-a sila. Dacă nu te creșteam io să-ți arăt cum se bagă atâ-n ac și pă unde să împungi, și acuma putrezeai la tinichigerii și vopsitorii.

Lui Ricione i se aburise privirea, ca-n alte vremuri, de-ai fi zis că acum izbucnește în plâns, mă rog, era bănuț și învinuit pe nedrept, oare când fusese el măgar cu Robert? Ba bine că nu: ăsta nu putea fi un argument, mai ales când erau la mijloc două mii de lei, mai mult decât un salariu de-al lui Robert în tipografie. Pentru Rici banii ăia erau o mană cerească, după cât se vădea de lăhniț...

– Uite ce e, dacă ești într-adevăr hotărât pă treabă, dă-mi mie o mie și oprește tu una și o luăm fiecare la goană pe pielea lui. La ce o mai mozelești atâta să ne întâlnim la Circul Foamei peste o oră? Ne întâlnim mâine dacă ții cu tot dinadinsul, sau ne întâlnim când s-o mai întâmpla, peste câteva luni sau câțiva ani.

După câteva clipe lungi de privit în gol mușcându-și buzele, înghițind și rumegând în sine toate vorbele ce i se îngrămădeau în gură, păi tare rău a ajuns dacă nici la vechiul său tovarăș de suflet nu mai are credit; după toată deruta asta amară, Rici se apucă să numere banii în timp ce Robert urmărea avid ce se întâmplă pe teren. Mai ales după Mariana se uita. Grăsanul prinse o pasă din aer la mijlocul terenului, stopă și șută năprasnic, la nimereală parcă, dar cu atâta forță încât te-ai fi așteptat să cadă jos epuizat, vlăguit de atâta efort. Mingea văjăi ca un obuz, la un metru pe lângă portar și la mai puțin de o palmă pe sub bara de sus și zbură departe, pe deasupra capetelor lui Rici și Robert. Era puțin probabil ca s-o fi văzut cineva după iuțea cu care se petrecuse faza, așa încât n-ar fi fost mare lucru ca cei din echipa adversă să se pună de-a curmezișul, să se pună toți martori că mingea a trecut pe deasupra porții ăsteia fără plasă, dar uite că nu. Oricât trăsese ei de timp și de Mariana bușind-o de asfalt și umflându-i ochii, de data asta chiar pierduseră.

Meciul se terminase chiar când Ricione termina de numărat o mie cinci sute de lei, iar acum trebuia s-o ia de la cap numărând câte patru sute, pentru fiecare din cei patru coechipieri ai Mariane și pentru Mariana. Ei treceau prin fața lui, așezat în cur pe cărămizi, ca la casierie în zi de leafă. Ultimii patru sute, ai Mariane, ea îi așteptă o secundă cu mâna întinsă.

– Las' că ți-i păstrez io, spuse Rici. Dacă se ia bulangiu' ăla de tine, precis o să te caute și de bani. Fugi, dă cu nițică apă pe tine să te răcorești, că noi te-așteptăm

ai cea, dacă zici că dai o bere...

Nu zisesse nimic și n-arăta c-ar avea de gând să zică. N-avea nici o obiecție la ce spunea Rici și nici nu părea să-i pese de bani, ca și cum nu pentru nenorocirii ăia de patru sute de lei alergase de-i ieșiseră ochii și se lăsase bușită de asfalt. Uite că și ea tot de amorul artei, deh, arăta ca un clau care a apucat să-și șteargă doar jumătate de machiaj, cu ochiul ăla încercânat de vinețeală. Privirea ei cercetătoare, licărind de un soi de tupeu candid și avid întârzie puțin asupra blondului care stătea pe cărămizi lângă Rici. Îl evalua parcă amuzată-intrigată: avea un ziar împăturit sub fund și costum într-o helancă albă de silon pe gât și-n niște pantaloni de tercot verde ce păreau noi, la fel de noi părând și șosetele și pantofii negri cu spîț cu luciu intact și-și aminti atunci că-l văzuse jucând fotbal mai devreme în hainele astea de duminică, de purtat în alte ocazii și nu transpirase și nu se murdărise deloc și acuma uite-l tot fresh, gătit ca pentru a ieși la plimbare cu drăguța lui. Căutătura Mariane se înmuie, răsucindu-se într-un soi de îngrijorare, care se adresa direct blondului, ca și cum i-ar fi cerut părerea. Da-binențele că-i pasă de bani; dacă îi oprește stricăciunea de pământăș?

– Lasă bani la Rici, spuse blondul. Du-te și te spală fără nici o grijă. Am io grijă de pământăș să nu fugă cu banii.

Începând din duminica aceea ea îl ocroti ca pe propriul fiu. Îl îngrijii și-l hrăni cu ce avea mai bun, nu de puține ori răbdând ea de foame ca să aibă el ce mânca. Își lua de la gură Mariana și se strângea pentru el, presimțind totodată răul pe care ar fi fost în stare să-l facă și totuși el dispăru când nu s-ar fi așteptat deloc la o astfel de trădare, golindu-i camera de bruma de mobilă cumpărată în câțiva ani cu rate la ceareu și de îmbrăcămintea pe care trebuia să o vândut-o cu cât n-ar fi făcut. În pofida acestei trădări prosteste, căci la o adică, dacă i-ar fi spus, ea i-ar fi dat liber să vândă totul și să facă ce vrea cu banii, în pofida acelei tămpenii și neînțelegeri în definitiv, ea continuă să-l ocrotească, ocrotind și prețuind ca pe ochii din cap urma lăsată de el în ea, tot mai copleșită de dorința de a-l revedea pe măsură ce viața i se irosea în neputința de a-l regăsi și nu mai știa de unde ar fi putut să-l ia pe Robertelul meu, oh, și m-aș pișa pe șapte rânduri de mobilă, deși de bună seamă că Doina era foarte îndreptățită să-i spună că ea, în locul Mariane, nu s-ar mai fi uitat la el nici ca la un păduche.

Când putem vorbi despre viața care ne trăiește și despre eroii ei știuți și mai ales neștiuți? Unii încearcă să răspundă impulsurilor firești date de lecturi, anticipând ceea ce ar îmbrăca biografia omului în general și a celui tânăr în special. Alții așteaptă ca vârsta să le fie compatibilă cu evaluările gândite de la înălțimea multelor decenii străbătute, iar alții își porționează datoria față de ceilalți și față de ei înșiși, punând însă mai presus de aceasta relația cu predecesorii noștri.

Vasile Iosif ilustrează ultima opțiune: a pregătit o lucrare („Gândind, mai pot zice că sunt”, Bacău, Editura „Egal”, 2011) ca obligație pentru un scriitor de a se închina la vatra gândirii universale, urmând ca în cel mai scurt timp să dea la iveală un volum de memorii. Este credibil autorul nostru? Da, măcar pentru faptul de a fi înregistrat peste nouă decenii de viață (s-a născut în 1919, la 16 mai, în satul Căuia, din comuna Dealul Morii, județul Bacău). Al doilea argument: traiectul biografic a fost nu doar lung, ci și tumultuos, dacă precizăm că a fost – ca slujitor al cuvântului – ziarist la „Flacăra”, cursant al Scolii de Literatură „Mihai Eminescu” a Uniunii Scriitorilor din România, redactor la „Tânărul Scriitor”, corespondent al ziarului „România liberă” ș.a.

Traseul strict literar înregistrează placheta de poeme „Altfel de cântece” (1951), povestirea „Cale luminoasă”, la Editura Politică, dar mai ales piesa de teatru „Zburai, pescărușilor”, cu care a debutat ca dramaturg. Tipărită de Fondul Literar al Uniunii Scriitorilor în 1959, piesa a fost pusă în scenă de teatrele din Constanța, Ploiești, Turda, Baia Mare și adaptată pentru Teatrul Radiofonic. Revăzută în urma multelor reprezentații, a primit un alt titlu, „Maria”, și a fost jucată, în 1961, la Teatrul Național din București de mari actori: Grigore Vasiliu-Birlic, Alexandru Giugaru, Marcel Anghelescu, Eugenia Popovici, George Demetru, Silvia Dumitrescu-Timică, Sanda Toma ș.a. Reprezentația a fost dată apoi pe scena Palatului, pentru circa 3000 de spectatori.

Editorial, activitatea de scriitor a lui Vasile Iosif a continuat cu volume de versuri, proză și din nou dramaturgie, din 1979 până în 2004.

Am ținut să-l cunosc în București, înainte de anul 2000, și să realizez un interviu sintetic despre clocoțitoarea-i viață. Vreme de aproape o oră, în fața unui microfon, undeva la un etaj aproape de cer de pe strada Cetatea de Baltă, am aflat lucruri uluitoare despre începuturile literaturii române contemporane. Rețin, de exemplu, că el este cel care l-a îndrumat îndeaproape pe Nicolae Labiș, la Școala de Literatură.

Din 2001, după decesul soției, s-a retras la Căuia (Râspochi), combinând viața de condeier cu cea de sătean. „Sunt încă activ la masa de scris, gospodăriind grădina, via și livada, ca un tânăr născut, nu bănuț”, îmi spunea acum câteva luni. L-am sfătuit să-și scrie memoriile și mi-a promis că o va face. În martie 2011, era bucuros să mă vestească despre primele fragmente: „Romanul vieții mele îl scriu acum”. Mai rămănea să se lupte cu boala și cu frigul, ba chiar și cu bătrâna mașină de scris. L-am sugerat să-i procur un reportofon și să se înregistreze, după un plan, eventual. A rămas să ducem la capăt gândul.

Până la „Memorii”, avem în față o mică antologie de „ziceri filozofice și metafore celebre despre natura și viața umană”. Repartizate pe teme, aceste adagii selectate din lecturi ori din lucrări de profil au darul de a fi o nouă chintesență a gândirii umane de la noi și de pretutindeni. Acolo unde lipsesc numele autorilor, se presupune că zicerea și metaforele respective ilustrează „cuvintele înaripate”, devenite bun al umanității.

Considerăm că o lucrare de acest fel este bine-venită în special pentru cititorul tânăr, doritor de a-și configura un traseu al devenirii luminate de experiența vieții altora și de rostirea acestei experiențe, așa cum a fost gândită de înaintași.

Ioan DĂNILĂ

• Cristina Ciobanu

Solomon Marcus

Premiul Opera Omnia

Este pentru a doua oară când Revista „Ateneu” mă onorează cu un premiu. Prima oară s-a întâmplat în urmă cu vreo 30 de ani, când mi-a acordat premiul „Grigore Tabacaru”. Atunci însă fusesem prevenit, pe când acum a venit ca o surpriză. Mă gândeam că vreunul din prietenii mei de aici mi-a pus o pilă și desigur o suspectez pe doamna care m-a prezentat și în a cărei familie se află un matematician. Care mi-e foarte drag. Glumesc, desigur, dar gluma poate avea tâlcul ei. E plăcut să te vezi apreciat de cei din locul tău de baștină. Și am fost emoționat să văd cu bucurie că prima premiantă citită azi este o fostă elevă (Raluca Neagu, n.r.) căreia i-am scris, cu decenii în urmă, un mesaj de încredere în talentul ei poetic.

Am fost impresionat să retrăiesc devotamentul băcăuanilor față de Bacovia, căruia Revista „Ateneu” îi dedică ultimul număr. Dar nu ne putem opri aici, Bacovia nu trebuie să rămână o rezervă exclusiv băcăuană. Îl admir pe domnul profesor Constantin Călin pentru a-și fi dedicat viața exegezei bacoviene, dar acum trebuie să-l proiectăm pe Bacovia în lume, prin traduceri cât mai bune.

Constantin Călin

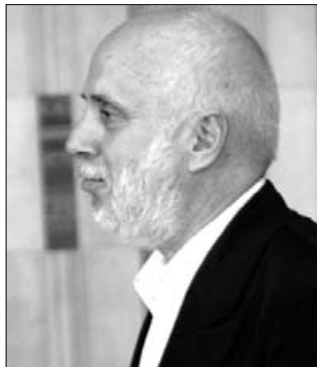
Premiul special pentru exegeza bacoviană

Un premiu, oricare ar fi importanța lui, trebuie primit cu politețe și recunoștință. Acestea nu presupun însă jubație și euforie. Bucuria mea din acest moment e estompată, de pildă, de amintirea „tirziului” pe care nu numai Bacovia, ci și eu însumi l-am

gustat. E - cum bănuți - destul de amar, de-o amărâlă trezitoare, care te dezbată din reverii și-ți actualizează întrebări îndelung reprimite, referitoare la datorii și la recompense. Una (fiecare din cei de față și-o poate pune) e ce am făcut pentru orașul unde trăiesc, și ce-a făcut orașul pentru mine? Lucrurile se judecă prin comparație, respectiv cu ce-a făcut el pentru alții. Punând astfel chestiunea, nu formulez nicidecum vreo revendicare, ci încerc numai să atrag atenția, pornind de la observații personale, că nu există mari diferențe în atitudinea față de cultură între contemporanii poetului (pe care îi blamăm pentru superficialitate și opacitate) și ai noștri. Alături preferințele unora și ale celorlalți și o să ajungeți la aceeași concluzie: se înflinesc în atracția pentru derizoriu și pentru figuri din lumea sportului, modei, muzicii ușoare, pentru, vorba unui reputat profesor originar din aceste locuri, „personalități”.

Nu o dată, festivitățile, cu atmosfera lor amabilă, ne iluzionează. Eu opun iluziilor adevărul. Or, adevărul e că sintem (noi cei din tagmă) mai des ignorați decât remarcați. Apoi că sintem puțini și, din păcate, nu prea solidari. Chiar „Ateneu”, revista care azi ne-a onorat cu premii, e, în ansamblul orașului, o insulă, - una mereu amenințată de apele turburii ale ignoranței. Dar tocmai această situație e de natură să ne mobilizeze și să ne determine să-i fim loiali.

Cornel Galben

Diploma de excelență pentru seria de volume „Personalități băcăuane”

S-au scurs, iată, peste patru decenii de când, în toamna anului 1968, descopeream pentru prima dată revista „Ateneu”, publicație pe care am îndrăgit-o din prima clipă și am urmărit-o apoi, lună de lună, citind cu nesăț articolele și paginile de literatură, traduceri și tot ce mi se părea interesant pentru formarea mea intelectuală. Ca tânăr participant la „Zilele culturii călineștiene” am avut prilejul să-i cunosc pe o parte dintre redactori, sub imboldul cărora mi-am luat inima în dinți și, la începutul anilor '70, am trimis primele corespondențe. Stângăciile și lipsa experienței publicistice mi-au amănat însă debutul în paginile sale până în septembrie 1976, lună în care, la rubrica „Tineri poeți”, mi s-a publicat poezia „Cuvântul românesc”. Au urmat apoi alte colaborări, intensificate mai ales

Colocviile Revistei „Ateneu” - 2011

O ediție cu

La împlinirea a 50 de ani de învățământ superior băcăuan, Facultatea de Litere din cadrul Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău a organizat, în perioada 6-7 octombrie 2011, o serie de manifestări culturale reunite sub titulatura **Bacău, capitala poeziei românești**, care au inclus decernarea distincției Doctor Honoris Causa al Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău academicianului Eugen Simion, ediția a doua a Colocviului „Plurilingvism și interculturalitate” (cu tema *Discurs poetic. Poetica discursului*), lansări de carte: Eugen Simion – *Ion Creangă. Cruzimile unui moralist jovial*, Iași, Editura „Prințes Edit”, 2011, Mihai Cimpoi – *Sinele arhaic (Dialecticile amintirii și memoriei la Ion Creangă)* Iași, Editura „Prințes Edit”, 2011, G. Bacovia - *Opere G. Bacovia, Opere (Poezie și proză. Alte scrieri)*, ediție îngrijită de Constantin Călin, Bacău, Editura „Babel”, 2011 și Constantin Călin, *În jurul lui Bacovia. Glose și jurnal*, Bacău, Editura „Babel”, 2011, masa rotundă *Bacovia, azi* și un concurs de creație literară pentru elevi și studenți (poezie și eseu) - „Alecsandri și Bacovia, branduri culturale băcăuane”.

De asemenea, cu prilejul colocviului desfășurat la universitate au fost susținute conferințele *Modelul Marcel Proust în literatura română* - acad. Eugen SIMION, *Limba, „locul de adăpost al ființei”* - acad. Mihai CIMPOI, *De la Alecsandri la Bacovia sau de la poezia euclidiană la cea neeuclidiană* -

după 1979, când, în calitate de licențiat al Facultății de Ziaristică, am devenit, la rândul-mi, redactor al secției culturale a ziarului „Steagul roșu”.

Nu ascund faptul că, în forul meu interior, se născuse dorința de a ajunge cândva în redacția publicației fondată de Grigore Tabacaru și George Bacovia, alimentată un timp și de promisiunea fostului secretar cu propaganda de la județana de partid, care m-a asigurat că voi face acest pas. Bulversantele evenimente din decembrie 1989 au sfulberat acest gând, înlocuit, odată cu trecerea anilor, de o năzuință la fel de ascunsă, aceea de a intra în posesia unuia din râvnitele premii ale revistei. Am trecut pe lângă șansă în 1993, când volumul „Enescu etern” ar fi meritat, după opinia unora, măcar o nominalizare, dar mi-am văzut în continuare de proiecte, inițiind seria de volume „Personalități băcăuane” și completând-o cu alte volume de publicistică și critică literară. Începând cu februarie 2006, titlul volumului consacrat personalităților locului a devenit, grație invitației distinsei doamne Carmen Mihalache, redactorul-șef al publicației, rubrică permanentă a revistei, astfel că am putut oferi cititorilor profilurile a peste 70 dintre oamenii de seamă ai spațiului băcăuan.

Adormit, gândul unui premiu a încolțit iarăși în 2010, an în care, publicând patru volume și împlinind șase decenii de viață, am crezut că a sosit clipa, orgoliul autorului învingând smerenia cu care începusem să mă obișnuiesc. Venită când mă așteptam mai puțin, Diploma de Excelență a revistei „Ateneu” pentru seria de volume „Personalități băcăuane” nu poate decât să mă bucure și să-mi confirme că munca mea de mai bine de trei decenii, înglobată în cele 1430 de pagini ale celor șase tomuri dedicate băcăuanilor de ieri și de azi, nu a fost în zadar.

Deși nu sunt întru totul convins că o și merit, nu pot decât să mulțumesc redacției, care a luat această decizie, și să-i asigur pe toți componenții acesteia, precum și pe cititorii care mă urmăresc, că voi face tot ce depinde de mine să nu-i dezamăgesc și să continui acest demers publicistic, aducând în prim-plan alte și alte personalități izvodite de meleagurile băcăuane.

Doina Cernica

Premiul pentru publicistică

Profit de invitația făcută laureatei și ținând cont că anul viitor vor fi patru decenii de când am trecut pragul unei publicații ca redactor și că aparțin unei redacții și astăzi, vă rog să-mi permiteți o privire colegială asupra „Ateneului”, revistă și echipă totodată. Cu avantajul distanței, eu venind de la Suceava, și al apropierii, eu veche cititoare și colaboratoare. Pornind de la înțelesul de demult al termenului *ateneu*, de templu al zeiței Atena, zeita înțelepciunii, dar și a războiului, și proteoatere a artelor, științei și meșteșugurilor, am să observ și am să laud *înțelepciunea* care face din revista „Ateneu” o revistă originală, în peisajul actual al revistelor de cultură, prin normalitatea ei. Înțelepciunea de a așeza într-un rar echilibru deschiderea spre modernitate și privirea proaspătă aruncată asupra unor teritorii ale istoriei literaturii care păreau de mult cucerite și exploatate temeinic. Înțelepciunea de a promova și de a susține autorii zonei în egală măsură cu publicarea condeiilor de talent din România și din lume. Înțelepciunea de a găzdui într-o admirabilă frățietate toate genurile literare și artistice dând răspuns complet așteptărilor pe care le avem de la o revistă de cultură.

Exprimându-mi deplina considerație pentru cei care au făcut în ani din „Ateneu” o revistă deopotrivă nouă și fidelă ei însăși, nu pot să nu mă bucur că echipa sa are astăzi în frunte o doamnă a scrisului, ale cărei cărți, cronici și tablete le prețuiesc de multă vreme. Un șef bun nu se crede cel mai bun, ci vrea să îi aibă în echipă pe cei mai buni. Cu talenții

mulți premianți

acad. Solomon MARCUS și *Condiția intelectualului în contextul europeanizării societății românești* - prof. univ. dr. Constantin SCHIFIRNEȚ.

În cea de-a doua zi, vineri, 7 octombrie în Amfiteatrul Facultății de Litere al Universității „Vasile Alecsandri” s-au desfășurat *Colocviile revistei „Ateneu”* (organizatori: Revista „Ateneu” și Consiliul Județean Bacău) având ca temă: „Poezia (post) bacoviană”. Moderatorii discuțiilor au fost Carmen Mihalache și Vasile Spiridon.

Au participat la dezbaterile temei propuse: Solomon Marcus, Ioan Moldovan, Iacob Florea, Bianca și Paul Cernat, Doina Cernica, Constantin Călin, Cornel Galben, redactorii revistei „Ateneu”, profesori universitari, studenți, jurnaliști.

Al doilea moment important al Colocviilor a fost decernarea premiilor revistei „Ateneu” pentru anul 2011. Evenimentul, care a avut loc la Centrul Internațional de Cultură și Arte „George Apostu” Bacău (partener de manifestare) s-a bucurat de interesul publicului și a fost amplu reflectat în presa cotidiană, cu deosebire în „Deșteptarea” și în „Ziarul de Bacău” (partenerii media), la televiziune și radio. În cele ce urmează reproducem cuvintele spuse de laureații acestui an la festivitatea de premiere.

Adrian Jicu, Marius Manta, Dan Peșea, Violeta Savu și Ștefan Radu, alături, cu remarcabili colaboratori de talia unui Constantin Călin, Liviu Dânceanu, Ștefan Munteanu, C. D. Zeletin, Gheorghe Iorga, Vasile Spiridon, Cornel Galben, de pildă, doamna Carmen Mihalache se dovedeste un astfel de șef bun, din păcate foarte puțin într-o vreme în care presa culturală și cultura au nevoie de cât mai mulți.

Prin conținut și aspect, într-un număr relativ restrâns de pagini, revista „Ateneu” din Bacău izbuteste să se mențină și să se reafirme ca o revistă mare, de incontestabilă valoare, de tinută și de interes național. De aceea nu pot să fiu decât mândră că numele meu se regăsește constant în paginile sale și cu atât mai mult că se alătură unui șir de străluciți laureați. Mulțumindu-vă, închei cu o dublă dorință. Aceea ca el să apară și într-o înnoită și îmbogățită carte a doamnei Marilena Donea, „Ateneu – 50”. Și, de asemenea, de a fi din nou împreună, cum am fost în minunata seară a Premiilor „Ateneu” 2011, la sărbătoarea primei jumătăți de secol a revistei „Ateneu” seria nouă, dacă nu chiar la centenarul „Ateneului” fondat de George Bacovia și Grigore Tabacaru, în 1925. Cu toții, sănătoși și voișoi!

Ioan Moldovan

Premiul „George Bacovia” pentru poezie

Sunt emoționat, onorat și foarte bucuros că poezia „Mainimicului” meu s-a învrednicit de premiul „George Bacovia” al

prestigioasei reviste „Ateneu”. Bacovia este pentru mine unul dintre acei poeți, nu mulți, la care te întorci iterativ și imperativ pentru a mai trăi o dată și încă o dată, de fiecare dată, miracolul și misterul poeziei vii, dătătoare de bună mireasmă spirituală. Or, a primi un premiu purtând numele poetului legat de Bacău până într-atât încât poetul și-a forțat numele și renumele literar absorbind numele orașului în emblema proprie, este inimii mele nespusă încântare și neascunsă sfială. Mulțumesc tinerilor redactori de astăzi ai „Ateneului”, conduși de nu mai puțin tânăra prin spirit redactor-șef, Doamna Carmen Mihalache, pentru încrederea în poezia mea de ardelean cu nume moldovan și doresc „Ateneului” viață lungă, bună și frumoasă spre cinstea literelor române.

Raluca Neagu

Premiul „Vasile Alecsandri” pentru poezie

„Mi-a părut extrem de rău că nu am putut fi prezentă la momentul când Revista ATENEU, cu care am crescut, m-a onorat acordându-mi unul dintre premiile care certifică un creator de literatură.

Acum opt ani, tot la Zilele Revistei „Ateneu”, mi-am lansat prima mea carte, *Epidermice*. Se împlinise un vis! Astăzi, Dumneavoastră mi-ați premiat VISUL!!! Lucru pentru care vă mulțumesc!

Mulțumesc revistei și tuturor celor care mi-au influențat drumul meu literar, primul cenaclu, debutul, prima cronică, prima prefață...

Pentru toți, recunoștința mea, din orice colț de lume m-aș afla!”

Iacob Florea

Premiul pentru proză

Doamnelor și domnilor, dragi colegi și prieteni, onorată asistentă, e o mare bucurie pentru mine să mă aflui în mijlocul dumneavoastră. Prozatorul Amos Oz mărturisea odată, cred că în circumstanțe similare, adică tot la decernarea unui premiu, că se scoală în fiecare dimineață la ora cinci și face o plimbare în deșert. Știi, probabil, că scriitorul israelian locuiește în localitatea Arad, iar deșertul începe la câteva minute de casa lui. Și plimbarea aceea de fiecare zi, spunea Oz, îl ajută să aibă o *viziune corectă asupra lucrurilor și să păstreze proporțiile*. Acum, trebuie să știi, că eu nu am nevoie de un deșert ca să păstrez proporțiile și să am o viziune corectă asupra lucrurilor. Mai ales asupra *Lucrurilor pe care nu mi le spui*. Știi și înțeleg că însăși prezența mea în această selectă companie e un privilegiu.

Cartea premiată astăzi se numea inițial *Cum iubesc femeile*. N-a fost să fie. La un moment dat, mă apropiam de final, prietenul meu, poetul Ioan Es. Pop, mi-a spus că mai apăruse o carte cu același titlu. Și fiindcă știam, pe urmele lui Alfonso Reyes, că lucrul cel mai rău când nu încredințezi tiparului operele pe care le-ai scris este că îți pierzi apoi întreaga viață ca să le refaci, i-am schimbat titlul. Așa a apărut *Lucrurile pe care nu mi le spui*.

Eram cu poetul Dan Petrușcă. Era târziu în noapte. Dan tocmai începuse să-mi citească dintr-un poem neterminat în care o femeie se dezbrăca la nesfârșit. Devenisem atent, vă închipuiți. Dan nu o ajuta deloc pe femeie să facă lucrul acela, era doar cronicarul unor foșnete; câteva triluri ale volănelor în cădere. La un moment dat îmi sună mobilul. Răspund. La celălalt capăt era un prieten de-al nostru, un cititor excelent, o ființă hiperlucidă, care taie cărțile ca pe tort și vorbește despre fiecare strat cu savoare și indignare în același timp. Domnule, aud în telefon, ți-am citit cartea. Mulțumesc, zic eu. E bună, scrii al dracului de bine, zice el. Mulțumesc, zic eu, ești generos. Da' nu ești Marin Preda, mi-o trânteste el pe

neasteptate. Vă dați seama că, pentru câteva clipe, femeia lui Dan Petrușcă nu se mai dezbrăca. Dar nu sunt nici Petru Dumitriu, îmi revin eu mai repede decât aș fi crezut. Mda, zice prietenul meu. Și auzi, onorabile, mai zic eu, nici Pierre Louis nu era Balzac. Dar nu cred că m-a mai auzit pentru că închisese telefonul.

Vă mulțumesc pentru că v-ați făcut timp să mă citiți. Vă mulțumesc pentru că v-ați gândit să-mi acordați acest minunat premiu.

Paul CERNAT

Premiul pentru critică și istorie literară

N-am mai fost niciodată pînă acum la Bacău altfel decât în trecere spre alte destinații. De aceea, pot spune că prima ședere aici – primul popas intelectual, ca să zic așa... – a reprezentat o surpriză foarte plăcută. Am întâlnit, la Universitatea „Vasile Alecsandri” și la revista *Ateneu*, oameni inimoși și calzi, devotați literaturii dar, înaintea de orice, autentici și *open minded* (amintesc doar cițiva, pentru că nu pot să-i pomenesc pe toți: Carmen Mihalache, Nicoleta Popa-Blănariu și neobositul Adrian Jicu). Am asistat la câteva conferințe de excepție (Eugen Simion, Solomon Marcus, Constantin Schifirneț), cu un public pe măsură, și am participat la dezbateri într-un climat de normalitate culturală pe care, drept să spun, nu l-am întâlnit prea des. N-am întâlnit, în scurta mea ședere în „orașul de pe Bistrița” (cum îi spun mai ales comentatorii sportivi...), nici complexe de inferioritate ulcerată nici complexe de superioritate „revansardă” față de „Centru”. Am întâlnit, în schimb, oameni atașați de identitatea culturală a urbei lor și profesioniști deschiși către toate azeiturile. Am avut, apoi, bucuria de a-l cunoaște pe profesorul Constantin Călin – nu doar un remarcabil monograf și editor al lui Bacovia, ci și un tip uman puțin obișnuit. Bacăul însuși, ca oraș, nu mi-a părut a fi deloc un firg „bacovian” deprimant, ci un oraș curat, aerisit, cu oameni vii, implicați și reactivi, un oraș în care aș reveni oricînd cu bucurie.

În ultimii ani, natura și funcțiile textului literar sunt readuse în discuție cu o feroare ce amintește de polemicele din trecut vizând câștigarea statutului literaturii.

Abordările critico-teoretice de dată recentă, fie că vin din perspectiva diacroniei, fie din aceea a sincroniei, îi neliniștesc pe cei edificați asupra literaturii și raporturilor ei așa-zis definitive cu teoria, critica și istoria literară și îi „asigură” pe ceilalți, dacă nu știu, că, în materie de literatură, nimic nu e bățut în cuie și că dinspre teoria literară, mai cu seamă, bat vânturi noi, asezonate cu studiul culturale și cu alte ingrediente, ce fac aproape de nerecunoscut construcțiile teoretice de până acum. E sigur că Welles și Warren, Tomașevski, cei din școala formalistă rusă, Jakobson și toți ceilalți s-ar simți oarecum incomodați de atâtea revizurii ale conceptelor, metodelor și instrumentarului noilor demersuri teoretico-literare, cu atât mai mult, cu cât însuși modul de existență al literaturii pare a se reinventa în acești ultimi ani. Dar și neputința de a o defini, de la care pleacă noile abordări. Să ne înțelegem, negarea posibilității de a formula, fără rest, o definiție a termenului „literatură” nu e nicicum o formă de nihilism excentric, cum s-ar crede, ci o consecință a unor mutații sesizabile mai ales la nivelul receptării producției literare, ca să nu mai vorbim de ruina, în timp, a mai tuturor „credințelor”, chiar prejudecăților, ce au statuat literatura în fel și chip. Așa stănd lucrurile, chiar îți vine să-i crezi pe noi sceptici ai definirii literaturii. Și, poate nu paradoxal, tocmai neputința de a defini literatura azi, după o evoluție a ei mult milenară, deschide noi câmpuri de cercetare. În fond, de ce mai e nevoie de o definiție a literaturii?

În tradiția occidentală, Platon (în cartea a X-a din „Republica”) și Aristotel (în „Poetica”) sunt primii interesați să gândească arta prin concepte. Pentru ei, arta, în general, e concepută ca imitare, ca mimetism al realității. Primul argumentează că arta (inclusiv poezia și pictura) trebuie să imite realitatea în limitele raționalității, fără distorsiuni și fără vreo urmă de emoție. Dar, cum arta nu imită lucrurile așa cum sunt, ci așa cum par a fi, pentru Platon, aceasta e un simulacru, o imitare a aparentei, copia unei copii – imperfecțiunea însăși. Platon insistă că arta (inclusiv poezia, pictura, dansul și muzica) nu-și propune să imite realitatea așa cum este, ci să genereze lecturi posibile ale realității capabile să asigure autonomia artei. După cum se vede, noțiunea de mimetism e prezentă și la Aristotel, doar că, pentru el, e vorba de o imitare creativă, nu de o simplă reproducere pasivă, ca la marele său înaintaș. Începând cu autorul „Poeticii”, arta devine creație și fantezie, iar subiectivitatea, interfața relației dintre artă și realitate, are drept obiectiv principal provocarea plăcerii. Plăcerea însă nu e o simplă manifestare ludică, ci e condiționată de instruire.

E ușor de observat că ambele concepții nu fac trimitere la conceptul de literatură, ci la acela de poezie. Literatura nu are încă nume. Dacă judecăm accepția latină a termenului, valabilă până în secolul al XVIII-lea, „literatură” însemna instrucția, arta de a citi și a scrie, gramatica, alfabetul, erudiția. Spre secolul al XVIII-lea, „poezie”, „beletristică” și „elocvență” (ca formă specifică de proză) țineau loc de „literatură”.

Într-adevăr, când se naște, în antichitatea greacă, literatura se numește poezie și e legată de divertismentul

Gheorghe IORGA

Literatura, între canonul teoriei și „demonul” definițiilor (I)

„A considera teoria contemporană precum o serie de abordări sau metode de interpretare contrastante înseamnă a pierde mult din interesul și forța care derivă din provocarea adusă bunului-simț, precum și din cercetarea modului în care se naște sensul și se formează identitățile umane.”
Jonathan Culler

elitelor în intervalul dintre două războaie. Poezia are, desigur, un rol educativ, moștenind o însușire pedagogică observabilă în mitul din care provine. Servindu-se de poezie ca de un mijloc de difuzare, statul îi oferă poporului modele identitare prin care să poată deveni conștient de unitatea sa comunitară, purtătoare a unui trecut comun și a unui viitor, elementele constitutive ale unei istorii ce integra diversele grupuri etnice, geografice și lingvistice ale Eladei.

Dar nu numai grecii au recunoscut literatura ca poezie. Vechii romani și europenii Renașterii nu vedeau lucrurile altfel. Însăși atenția cercetătorilor se concentra asupra poeziei, întrucât, după Jonathan Culler („Teoria literară”, 1997; Ed. Cartea Românească, 2003), „... literatură însemna mai presus de toate poezie. Romanul a fost un parvenit modern, prea aproape de biografie sau cronică pentru a fi cu adevărat literar, o specie populară care nu putea aspira la înalta vocație a poeziei epice sau lirice. Dar în secolul 20, romanul a eclipsat poezia și ca materie scrisă, și ca materie citită și, începând cu anii '60, a ajuns să domine și educația literară. Poezia se studiaza încă – de multe ori pentru că trebuie –, dar romanele și povestirile au devenit esența programei școlare.”

R. Zilberman, într-un studiu publicat în lucrarea colectivă „Literatură și pedagogie: punct și contrapunct” (ed. E.T. Silva, 1990), observă cu justete că, în perioada Renașterii, relația dintre poezie și cititor și-a pierdut sensul comunitar, definitiv până atunci, și a dobândit un caracter individual. Odată cu asta, influența instituțiilor asupra poeziei se diminuează considerabil, astfel încât un alt model de comunicare se poate consolida. Noul model nu mai suportă prezența unei instituții între operă și destinatar. Situația se schimbă prin pătrunderea școlii în circuitul receptării literaturii. Aceasta utilizează literatura ca pretext pentru învățarea gramaticii, retoricii, latinei, elinei, limbii materne. Doar la sfârșitul secolului al XVIII-lea (după Revoluția franceză), asistăm la introducerea, în curriculumul școlar, a literaturii naționale, ce devine obiect de istorie literară și se impune, în următoarele decenii, în întreaga Europă.

Treptat, termenul „literatură”, așa cum îl cunoaștem de la începutul secolului al XIX-lea, se universalizează, iar poezia începe să fie concepută drept un gen literar specific. Cum e un act de manipulare a limbii, literatura își croiește modul de existență în conformitate cu exigențele statului burghez, pentru care instaurarea unui model de limbă națională e un deziderat.

Cu toate acestea, recuperarea istorică a literaturii nu e suficientă pentru a o defini. Mai mult, dificultatea lui Aristotel de a defini această formă de artă rămâne, cum se va vedea mai jos, insolubilă. Tentativele sunt departe de a fi consensuale. Dimpotrivă, astfel de încercări au devenit, în ultimul timp, ținta unor discuții polemice de anvergură, în care s-au angrenat cei mai importanți teoreticieni contemporani ai literaturii.

Terry Eagleton („Teoria literaturii. O introducere”, 1997; Ed. Polirom, 2008) argumentează că încercările de a defini literatura nu se pot face într-un mod obiectiv: orice definiție e determinată de judecăți de valoare istoric variabile. Ca să dovedească imposibilitatea stabilirii unei definiții valabile în timp și spațiu, Eagleton prezintă un inventar de definiții, pe care le analizează pe rând, arătându-le toate lacunele. Cum în literatură nu există valori eterne, nici de esență, definiția depinde de maniera în care oamenii decid să citească, nu de natura a ceea ce este citit. Ne putem gândi la literatură mai puțin ca la o însușire inerentă și mai mult ca la diverse modalități prin care cititorii decid să se identifice cu scrisul. Văzând așa lucrurile, „orice poate fi literatură. Și tot ceea ce e și considerat drept literatură [...] nu poate fi interzis să fie.” Cercetătorul englez subliniază așadar că dacă, pe de o parte, nu e cu puțință să concepă literatura ca pe o categorie obiectivă și imuabilă, pe de altă parte, nici nu se poate să afirmi că literatura e doar ceea ce s-a decis să numești „literatură”, de vreme ce astfel de judecăți de valoare nu sunt un capriciu oarecare, ci se fundamentează pe niște supoziii în raport cu ideologiile dominante.

Argumentele francezului Antoine Compagnon („Demonul teoriei”, 2001) se întălesc cu alea ale lui Eagleton. Chiar dacă recurgem la adjectivul „literar” și la substantivul „literatură” ca și când acești termeni nu suscită nicio îndoială și ar exista un consens în privința a ceea ce e sau nu literar, în realitate, un astfel de consens e o iluzie: există limbi în care termenul nu poate fi tradus sau nu are măcar corespondent. După opinia lui Compagnon, literaturitatea se angajează, conștient sau nu, într-un sistem de valori, de preferințe și de reguli extraliterare, sprijinindu-se pe tot felul de prejudecăți pretinse universale. Reflecțiile lui Terry Eagleton se regăsesc la teoreticianul francez în afirmația că nu există o esență a literaturii; această formă de artă nu constituie nicicum o valoare absolută, dimpotrivă, e o realitate complexă, eterogenă, un spațiu al mutațiilor permanente.

Luând în considerare literatura în extensie, insistând asupra funcției și forme sale, Antoine Compagnon după ce inventarizează mai multe definiții și problemele pe care le ridică acestea, ajunge la o bulversantă tautologie: „Literatura e literatură, ceea ce autoritățile includ în literatură”. Deși limbajele ei se modifică, „e imposibil să treci de la extensia la înțelegerea sa, de la canon la esență.” Într-adevăr, literatura se află într-o relație intimă cu judecățile de valoare stabilite de indivizi aparținând grupurilor sociale învestite cu putere, iar definirea ei „nu va oferi nimic mai mult ca ansamblul circumstanțelor în care utilizatorii unei limbi acceptă să folosească acest termen”.

De parcă s-ar fi înțeles cu Eagleton și Compagnon, Jonathan Culler (op.cit.) face aceleași aserțiuni, recurând la alți termeni. Pentru nord-american, întrebarea „ce este literatura?” pare a nu avea prea mare importanță. Iată și motivele: 1. Dacă teoria asociază idei originare din diversele câmpuri ale științei, de ce teoreticienii ar trebui să se îngrijoreze decât textele studiate sunt sau nu literare? 2. Dacă atâtea caracteristici considerate literare se dovedesc foarte importante pentru practicile nonliterare, de ce să insistăm asupra acestei definiții? Cu alte cuvinte, în loc să ne punem întrebarea „ce este literatura?”, ar trebui să ne întrebăm „ce ne conduce să tratăm un lucru drept literatură?” O astfel de întrebare nu cere neapărat o definiție, ci o analiză. Plecând de la problematica a cinci puncte privind natura literaturii și discutate de către diferiți cercetători, în epoci diferite (literatura: ca limbaj evidentiat, ca integrare a limbajului, ca ficțiune, ca obiect estetic, ca model intertextual sau autorreflexiv), Culler îl analizează pe fiecare și constată, pe bună dreptate, că particularitățile literaturii nu pot fi reduse la „proprietăți obiective”, de vreme ce „fiecare însușire identificată drept o trăsătură importantă a literaturii nu se revelează ca o trăsătură definitorie, fiindcă aceasta poate fi întâlnită acționând în alte întrebări ale limbajului.” În alte locuri, nu la noi, desigur, unde învățarea pe „sertărase” e încă la... mare preț, pedagogia se implică în problematica teoriei literare.

Dar lucrurile nu se opresc aici. Despre neputința de a afla un răspuns definitiv la întrebările ce ținesc natura literaturii, poți citi și în lucrări aparent fără legătură cu subiectul nostru, adică acolo unde nu te aștepti. Astfel, Nunez Delgado, în „Literatura și educația secundară” (2001) afirmă că „nu există concept universal, obiectiv de literatură, fără ca acesta să nu fi fost modificat în cursul istoriei”. Tot așa, portughezul C. Ceia, într-o carte cu un titlu ce ar trebui să dea de gândit profesorilor noștri de română, „Oare literatura se învață?” (1999) înțelege că e imposibil să definești literatura, fiindcă ea „e mereu în funcție de ceea ce noi știm a priori despre fenomenul literar pe care construim definițiile literaturii, când literatura însăși e anterioară fiecărei noi definiții găsite”, adăugând: „când judecăm că am găsit, în sfârșit, limitele sau contururile corecte a ceea ce este literaturitatea textelor, suntem deja în întârziere în raport cu textele ce se vor scrie/ crea mâine”. Pentru teoreticianul portughez, ceea ce avem e departe de a fi o explicație categorică. Mai curând e o „simfonie” de opinii sau ipoteze formulate în jurul fenomenului recunoscut ca literar.

Voi scrie despre câteva întâlniri cu academicianul Solomon Marcus, nu înainte, însă, de a face în chiar textul meu o analepsă. Când, pe la începutul lunii octombrie a.c., intram cu un taxi pe poarta Centrului Internațional de Cultură și Arte „George Apostu” din Bacău, ca să particip la o festivitate în care revista *Ateneu* își premia preferații acestui an, mi-am amintit de un telefon primit cu vreo lună în urmă de la prozatorul Iacob Florea, de la Jachi, așa cum îi spunem noi. Se bucura ca un copil pentru că revista hotărâse să-l premieze pentru volumul său de povestiri intitulat *Lucrurile pe care nu mi le spun*, Editura Litera, București, 2011. *Copilul* din prozator se bucura, în egală măsură pentru amicitie, dar, mai ales, pentru zvonurile privitoare la autentică valoare a unor povestiri din volum. Într-adevăr, câteva dintre ele (*Când eram trecători*, *Lucrurile pe care nu mi le spun*, *Circuitul cărților în natură*), sunt adevărate modele ale speciei povestire, oricând antologabile.

Urcând treptele centrului de cultură amintit, am revăzut în memoria afectivă scena în care prietenul Gheorghe Iorga, cu vreo cinci ani în urmă, îmi împrumuta cartea academicianului Solomon Marcus, *Paradigme universale*, care apăruse prin 2005 la Editura Paralela 45 din Ploiești. Țin minte că atunci mă gândeam că și altădată mă luptasem cu un relativ succes cu câteva din cărțile Domniei Sale, care sunt de *mirare*, cum zice, uneori, naratorului sadoventian, cărți din zona poeziei, semioticii... , care încep, se pare, în modele de gândire matematică.

Cei care citesc cărți au cu unele dintre ele relații speciale. Sau, din motive necunoscute, le rămân în memorie amănunte privitoare la o anumită carte, aparent fără nicio logică. La vremea aceea, citind cartea lui Solomon Marcus, îmi făcusem niște însemnări, poate chiar fișe, cum se mai întâmplă, și care *zăceau* într-o zonă a biroului alături de altele, așteptând vremuri mai bune. Așa se face că, urcând treptele Centrului de Cultură „George Apostu”, cum scriam anterior, mi-am amintit că atunci, prin 2006 sau 2007, am deschis cartea lui Solomon Marcus întămpător la pagina 17. Îmi aminteam destul de limpede și ce scria acolo. Am hotărât ca a doua zi să-mi caut însemnările și să (mă) verific. După festivitatea de premiere, Solomon Marcus, Ioan Moldovan, Iacob Florea, Paul Cernat, Doina Cernica, Constantin Călin, Cornel Galben și câțiva apropiați ai revistei, între care mă bucur să fiu, au luat cina la un restaurant din Bacău. Nu chiar a doua zi, ci pe la sfârșitul săptămânii, am căutat prin sertarele cu însemnări și fișe. Am găsit ce căutam, inclusiv niște pagini din cartea cu pricina trase la copiator. Îmi aminteam foarte bine că atunci când am luat cartea în mână, deja mă temeam că mă voi întâlni din capul locului cu probleme care țin de matematici superioare, ininteligibile mie și multor altora, din păcate. Dar, cum aminteam anterior, am deschis cartea la pagina 17. Autorul cărții *Paradigme universale* tocmai se

Dan PETRUȘCĂ

Solomon Marcus și cubul cognitiv

confesează. Aflu că prin anii '50, de tristă amintire, în Senatul Universității București se afla în discuție ocuparea unui post didactic de către un candidat unic, ceea ce însemna că era susținut de partid. Academicianul Iorgu Iordan, vigilent, nu putuse să nu observe o situație bizară și anume că diploma de bacalaureat a candidatului purta o dată ulterioară datei de pe diploma sa universitară. Celebrul matematician Grigore Moisil, prezent și el, a sărit în apărarea candidatului la un post universitar păstrat pentru el de „tovarăși”, afirmând, cu siguranță ironic, că a-ți da bacalaureatul la 45 de ani e o performanță. Apoi, același adaugă: „Dumneavoastră ați mai putea susține acum un examen de bacalaureat? Eu nu!” Povestea aceasta, tragică în fond, și reală, a rememorat-o Solomon Marcus după ce a cercetat câteva manuale de gimnaziu și de liceu din zilele noastre. Voi reveni la această întâmplare spre sfârșit. Întâlnirea mea, în acest fel, cu cartea matematicianului m-a liniștit într-un fel, înțelegând că, pe alocuri, ea este și autobiografică. Mărturisirile unui om care a lucrat efectiv, în ultimii 60 de ani prin diverse universități (din țară și din lume), sunt, desigur, demne de toată luarea aminte. Nu pot să nu observ că astăzi, în învățământ, iau hotărâri oameni care nu au ținut vreodată catalogul sub braț.

Din prefața autorului cărții putem afla nemulțumirea și neliniștea acestuia, avându-și originea într-o întâmplare necesară și fericită, la începuturi, care s-a petrecut cam în perioada iluministă: este vorba de momentul segmentării cunoașterii în discipline, care a marcat de atunci încoace întreaga organizare a învățământului. Academicianul nu pune la îndoială beneficiul acestei segmentări, ci doar caracterul „artificial”, unilateral al acestor reprezentări fragmentare ajunse discipline de învățământ. Secolul al XX-lea este „vinovat”, susține autorul, de specializări care au dus, paradoxal, spre indiferență, adversitate și chiar ostilitate în relațiile dintre disciplinele „exacte” și cele socio-umane. E nevoie de colaborarea disciplinelor, de comunicare între ele, pentru că această varietate de reprezentări în ce privește înțelegerea lumii, astăzi, dă senzația unei anarhii intelectuale.

Solomon Marcus susține, pornind de la Platon (iarăși!), că „reprezentarea cunoașterii și comportamentului uman” poate fi realizată cu ajutorul „unor idei foarte cuprinzătoare, care au capacitatea de a traversa toate disciplinele”. Este vorba de *paradigme*, înțesele cu sensul lor etimologic de *arhetipuri*. Și pentru că existența lor manifestă este aceea de model prim, punct de plecare,

realitate ontologică, se poate vorbi de *paradigme universale*. Colaborarea fragmentelor/ disciplinelor, atât de necesară, generează o țesătură „așa cum dreptele verticale le traversează pe cele orizontale”, ducând inevitabil spre o înțelegere mai cuprinzătoare, mai nuanțată a lumii.

Cartea cuprinde cinci grupe de paradigme (pornind de la întretăierea paradigmelor universale: timpul, spațiul, numărul, semnul, paradoxul, jocul, limbajul, informația, comunicarea etc.), cu segmentarea cunoașterii în discipline: matematica, fizica, chimia, biologia, psihologia, sociologia, geografia etc.), în atenția autorului intrând paradigme referitoare la spiritul critic, proprietatea intelectuală, provincialismul, modernitatea, globalizarea, hârta, viteza; apoi perechi de paradigme, precum identitatea și alteritatea, ordinea și haosul, liricul și narativul, centrul și periferia etc. Cartea este, dincolo de informația din toate domeniile, copleșitoare, o izbândă a spiritului inclusiv prin calitățile ei fundamentale, care sunt simplitatea și eleganța discursului, specifice mai ales celui căruia îi sunt limpezi lucrurile despre care vorbește. Ea pornește nu întâmplător de la paradigmele învățării, școlii și proprietății intelectuale, de la nevoia unui model (matematic) cuprinzător, de la nevoia de a introduce o oarecare ordine în această diversitate fragmentară, prezentând „cubul cognitiv”. Autorii pe care-i citează Solomon Marcus (J. T. Fraser, N. Lawrence, D. Parck, apoi A. Malmann, O. Nudler) preiau metoda carteziană a sistemului de coordonate, introducând un spațiu tridimensional la care este raportat orice mod de a înțelege lumea. Interesant este că aceste coordonate (abscisa, ordonata, cota) nu sunt de natură numerică, cum se află ele la la Descartes, ci pur calitative, sub forma unor dihotomii: *abscisa* este dată de poziția în raport cu distincția empiric-reflexiv, *ordonata* în raport cu distincția intuitiv-rațional, iar *cota* se referă la situația față de poziția conștient/inconștient. Mă voi opri aici, nu înainte însă de a-i anunța pe cei interesați că Solomon Marcus are capacitatea, excepțională, de altfel, de a concretiza abstracțiile, astfel încât unei formule matematice sau unei structuri genetice îi găsește reprezentări în viața de toate zilele, (identitatea de structură genetică - aranjamentul nucleotizilor, de exemplu, naște la nivel social o nevoie analogă: instituțiile). Abstracția devine astfel intuitiv inteligibilă.

Într-o altă secțiune, cartea conține un dialog între Solomon Marcus și regretatul Șt. Augustin Doinaș, din care aflăm, între altele, că matematicianul

consideră *globalizarea* „un nume nou pentru un proces care există de la începutul omenirii”. Mai aflăm că acest proces a fost lent, iar ceea ce s-a schimbat în secolul trecut a fost doar viteza, în creștere. Cei doi erau de acord că *simțul comun* nu e pregătit încă pentru globalizare, deoarece *identitatea* simte în *alteritate* o agresiune.

Întorcându-mă la întâmplarea inițială, relatată de autor, din Senatul Universității București, amintesc faptul că această situație penibilă i-a fost adusă în memorie lui Solomon Marcus de răsoirea unor manuale de gimnaziu și de liceu actuale. Dincolo de incapacitatea unor autori de a defini corect în manuale anumite noțiuni, angajându-se astfel „într-o aventură semiotică foarte delicată” (a se observa execuția ironică a autorilor de manuale), academicianul observă că texte întregi „din cărți universitare trec, prin simplă prescurtare sau cu modificări minime, în manuale”, informația fiind în dauna învățării elevilor să gândească. El sesizează „obezitatea” manualelor, elevul trebuind nu să citească, ci să învețe două-trei mii de pagini pe an, în afară de cărțile adiacente. „Dacă, prin absurd, mi s-ar cere acum să le învăț, așa esua în mod sigur, precizează autorul, iar dacă mi s-ar fi cerut aceasta ca elev, aș fi capotat înainte de a ajunge la examenul de capacitate.” E, vorba lui Caragiale, o „fatalitate” să nu vadă și să nu audă nimeni ce se întâmplă, de fapt, în învățământ. La toate acestea se adaugă, în prezentul imediat, multe idei năstrușnice ale celor de la Ministerul Învățământului, unele transformându-i pe profesori în funcționari, arătându-se astfel că cei de sus, uneori, nu prea știu pe ce lume se află. Nemulțumirile profesorilor, spun ei, reprezintă inerția acestora în fața reformei.

Dar să mă întorc la Solomon Marcus, băcăuanul universal, care, de zeci de ani, cu orice prilej, vorbește despre educația care trebuie făcută într-un anume fel și care are legătură cu Platon. Idealismul academicianului, iubitor de oameni cum este, nu poate să vrea să înțeleagă faptul că școala, de peste tot din lume, educă tinerii cu scopul adaptării la cerințele societății? și nu să gândească și să aibă păreri. E o formă uluitoare de subtilă obediență pe care o insinuează cei care decid sensul. Socrate propunea maieutica și, implicit, un om care gândește singur, discernere și, împeună cu alții, dacă trebuie, schimbă lumea prin puterea argumentului, iar nu un om care se adaptează acceptând.

Scriam la începutul acestui articol că, după ce s-au decernat premiile revistei *Ateneu*, membrii redacției, *premiții*, între care și Solomon Marcus, amicii revistei au luat cina împreună. Mai toți, după cum e obiceiul la Porțile Orientului, amestecau gluma cu lucrurile serioase. Din când în când, academicianul Solomon Marcus se ridica de la masă și cerceta, apropiindu-se de televizorul care era ceva mai departe, scorul meciului de fotbal România – Belarus. Domnia Sa era prezent, ca întotdeauna, în Lume.

Scriitor prolific, consacrat nu doar ca romancier, ci și ca poet și eseist, Caius Dobrescu dovedește o infinită imaginație creatoare prin recenta sa apariție editorială, romanul *Minoic* (Iasi, Polirom, 2011). Reverberațiile mitologice ale titlului, cât și cele aproximativ 700 de pagini ar putea inhiba. Un lector inocent (atras, în general, de povești siropoase ce necesită un minim efort intelectual) este tentat să-l considere, raportându-se doar la titlu, o monografie a civilizației cretane sau o poveste despre regele legendar, Minos.

Salvator al aparențelor inhibitoare pare a fi subtilul romanului, *thriller*, gen atractiv, care promite suspans, emoție, tensiune și anxietate. Astfel de ingrediente fiind pe gustul oricărui tip de cititor, cartea promite o lectură palpitantă. Citind doar câteva pagini, imaginea falsă se spulberă și lectorul, intrat deja în labirintul românesc, descoperă că autorul și-a schițat firul narativ după modelul palatelor din civilizația minoică, construite dintr-un șir de încăperi complicate distribuite. Palatul său narativ, alcătuit din 12 capitole, este construit pe 2 paliere distincte: capitolele 4, 8 și 12 constituie un *Jurnal*, în timp ce restul capitolelor derulează întâmplări la limita verosimilului și situații-limită. Această distincție se percepe și la nivel grafematic, avertizând lectorul trecerea spre un alt plan narativ.

Un puzzle neo-minoic

Îmbinând ludicul cu livrescul, banalul cu pitorescul, insolitul cu derizoriul, fantasticul cu realitatea crudă, romanul lui Caius Dobrescu oferă multiple chei de interpretare: roman polițist, roman de călătorie, aventură, cunoaștere (interioară și exterioară), roman politic, o teorie a conspirației mondiale sau un bildungsroman.

Privit din perspectiva unui roman de aventuri sau polițist, ne focalizăm atenția asupra acțiunii, care se petrece în paralel în America, mai precis la Shebango, și România, iar în centrul ei se află personajul Nicu Stoica, plecat cu o bursă din România spre *Tara tuturor posibilităților*, unde trebuia să-l întâlnească pe Dinu Dima, personaj principal în *absentia*. Legătura transatlantică se realizează telefonic și reprezentă păstrarea contactului cu realitatea. Nicu vorbește la telefon cu soția sa, Foxi, căreia îi povestește întâmplările ciudate prin care trece și-i cere sfatul. Traversând experiențe bizare și situații-limită, personajul se simte dezrădăcinat, rățacit într-o lume ostilă și-n aceste momente resimte acut nevoia echilibrului interior pierdut, oferit de familie, percepută ca factor al stabilității sociale și emoționale. Este convins că „în mod cert, pășise în Lumea Nouă, cu stângul” (p. 210).

Dotat cu o naivitate supremă, așa cum va fi caracterizat spre finalul romanului, Nicu Stoica va intra într-un joc absurd, multiplicat la nesfârșit, în care va juca un dublu rol: vânat și vânător. Chiar dacă Dinu e de negăsit, acceptă să urmeze cu strictețe mesajele primite în secret de la acesta, convins de sintagma leitmotiv „de viață și de moarte”. Mesajele erau cifrate, cu dese referiri la volumul de versuri publicat de către Nicu (dar rămas fără ecou), într-un limbaj neo-minoic, inventat de ei în studenție. Rând pe rând, Nicu va cunoaște câteva personaje, care aparent îi vin în ajutor, deși rămâne

Caius Dobrescu

Minoic

ului de faptul că vorbesc română aproape fluent. Explicația pare simplă: ori sunt români, stabiliți în Shebango (cum este cazul fotbalistului Sebi Voicu, jucător la echipa Shebango Racoons, „locu’ 12 în America” – „ceva foarte tare, zău” mărturisește acesta cu felul său bolovănos de a se exprima – , soția consulului Mangalițan, Talabă, șoferul nea Niță), ori îl cunoscuseră pe Maestrul Titid Diomed Caraiani, de exemplu Nat O’Hare, Stacey, Heidi și Laura, iubita lui Dinu. Ca și cum o comunitate de români trăia la Shebango, în umbra marelui Caraiani, păstrând vie memoria acestuia prin conservarea Memorialului Caraiani, al cărui moștenitor fusese numit Dinu, și prin conferințe despre opera Profesorului ținute la Centrul de Studii Slavonice și Est-Europene.

Scos brutal din „platitudinea inerentă vieții din redacția unei reviste pentru animale”, personajul participă de nevoie la acest „concurs stupid de orientare turistică” (p. 108) la care-l supunea Dinu, transmitându-i mesaje în alfabetul neo-minoic. Prietenul său construie un puzzle în limbajul inventat de ei (și adoptat de însuși Profesorul Caraiani) și-l provoca acum să pătrundă într-un labirint intelectual descifrabil prin simboluri și semne perfect trasate, cu o exactitate de ceas. Experimentând stări contradictorii de groază, spaimă, oroare, milă, frică și vinovăție, Nicu Stoica va respecta întocmai indicațiile, fiind motivat de recurența sintagmei „de viață și de moarte”, mobil al căutării și acceptării acestui joc aparent absurd.

Parcursând un „traseu confuz și sinuos” (p. 387), neștiind în cine să aibă încredere și-n cine nu, uluit că un tip ca Talabă sau Mangalițan ar „putea avea o relație de încredere profundă cu Dinu” (p. 387), simțind pericolul de pretutindeni, personajul găsește mult căuta Carte la dona Elvira Elemira Caraiani. Se pare că și aceasta căutase îndelung Cartea pentru care va plăti cu viața. Ca și Nat O’Hare. Doar Nicu scăpase ca prin minune de fiecare dată când își simțise șfârșitul aproape, dacă ne gândim la scena cu șoferul-monstru, domnul nea Niță, sau otrava din camera doamnei Caraiani.

Minunea de a scăpa mereu teafăr venea, se pare, de la colierul-talisman, pe care i-l trimisese Dinu, așa îi spusese Laura și cum altă explicație plauzibilă nu avea se mulțumi pentru moment cu asta. Important era că intrase în posesia Cărții și acum Dinu trebuia să apară. Dar o nouă lovitură de teatru: este chemat la motelul Chattanooga să predea Cartea sub amenințarea că-i va fi ucisă familia. Fără a ezita, pleacă spre motel și ajungând acolo alte surprize: Talabă mort, Mangalițan și O’Hare complici, iar lui i se întocmise un dosar de spion securist, care ucisese chiar pe prietenul său Dinu. Întâmplările se precipită, țin de domeniul fantasticului pentru Nicu, rămas perplex pe o scenă sumbră în care era actor și spectator în același timp, în care singurul adevăr era că Dinu fusese dublu asasinat: de otrava din Carte și de către Stacey. Cartea îl va salva până la urmă și pe Nicu Stoica. Misterul

și magia care-i antrenase pe toți într-un joc al vieții și al morții era, de fapt, „salvarea prin iubire”.

Resemnat, conștientizându-și poziția unui nimeni în această lume, în care soluția supraviețuirii o constituie „adaptarea la hazard” (p. 360) și, prin asta, demonstrând că aserțiunea lui Hermann von Kayserling este pertinentă: „Primul act al spiritului este curajul”, personajul Nicu Stoica se lasă copleșit de complexul inferiorității și ia avionul spre România, cu regretul că nu reușise „să aibă nici un fel de contact cu realitatea” Americii și că, în lumea asta, „oamenii buni o sfârșesc întotdeauna rău” (p. 668). Pentru a-l salva pe acest personaj de monotonia, autorul a presărat și o intrigă erotică: întâlnirea cu Heidi produsese o „perturbare în aura lui animală”, de aceea Nicu ezită să-i spună soției despre plimbările în compania acesteia. Pentru el rămâne viu sentimentul că „Shebango era, la urma urmei, ca o tablă de șah”, iar el fusese pionul principal.

Un alt fel de Jurnal

Discursul narativ este întrerupt prin inserția unor pagini, în care asistăm la confesiunile unui fost deținut politic. Aparent fără vreo legătură cu acțiunea precedentă, *Jurnalul* ia forma unui monolog adresat și are rolul de a lămurii lectorul și de a reînregi imaginea Maestrului Caraiani. Din această perspectivă, romanul *Minoic* poate fi interpretat ca un roman politic, din care aflăm ororile închisorilor comuniste sau informații despre mișcarea legionară, Regele Carol, Ceaușescu, Securitate. Experiența carcerală îl transformase pe Kevork într-un „handicapat mental”, care nu se putea obișnui să re-devină liber, părându-i-se un vis. Trăind „frenesia autodestrămării” și „obsesia putrezirii” (p. 366) în timpul torturilor și-n perioada cât fusese închis, personajul vrea acum să i se sustragă prin confesiune; „coerența spirituală” (p. 346) a relatării întâmplărilor este dictată de memoria afectivă, cristalizându-se într-un discurs erudit și un profund ton elegiac. Distrugător al spiritelor înalte, sistemul comunist reprezenta „acel sistem care producea în serie Mangalițani” (p. 271) și care-l transformase pe Kevork într-un martir viu al rolului care ni s-a dat nouă, românilor, în istorie de supraviețuitori. Și pe care-l va reitera și Nicu Stoica.

Cea care ascultă mărturisirile lui Kevork este tocmai Foxi, care fusese salvată de acesta, fiind atacată de necunoscuți. Copiii – Cipi și Ducu, cum îi alinta Nicu Stoica – nu realizează gravitatea situației și ei se joacă, ca și cum sechestratorii ar fi fost niște prieteni de familie. Amintirile evocate de bătrân o ajută pe Foxi să depășească momentul de criză și, totodată, să afle lucruri interesante despre copilăria și adolescența lui Titi, prieten nedespărțit cu Puiu și Kevork, „epocă efectiv victoriană” – nimeni altul decât reputatul Profesor Titid Diomed Caraiani: prima iubire a lui Titi, Nina Rebeca, declicul intelectual determinat de profesorul Istrate Milescu, maturizarea intelectu-

ală, dar și destrămarea aceluia trio, mai întâi fiindcă Puiu, evreu de origine, plecase cu familia în Anglia și apoi din cauza lui Titi și a faimoasei sale Cărți. Puiu moare, Titi pleacă în Brazilia, iar Kevork, după ce ascunde Cartea, va trece prin coșmarul închisorilor comuniste. Și astfel, reîntregind biografia lui Caraiani, se poate atribui și calitatea de bildungsroman.

Pomind de la detaliile biografice ale lui Titid Diomed Caraiani (pe care Heidi încerca să le descopere cu asiduitate, în încercarea de a distruge aura și legenda care învăluiau personalitatea Maestrului) se poate ajunge la o teorie a conspirației mondiale. Agenții CIA și KGB sunt infiltrați pretutindeni, Securitatea a supraviețuit morții lui Ceaușescu și chiar banalul redactor la „Lumea minunată a animalelor”, Nicu Stoica, este agent al Securității și l-a ucis pe Constantin Dima. Această conspirație mondială poartă numele de Ordin al Hiperboreenilor, o grupare elitistă din care și-a dorit să facă parte și Comandorul lui Ceaușescu și de care nu era străin nici Maestrul, care deținea Cartea și încerca demult să-l otrăvească, la îndemnul legionarilor, pe Regele Carol. Iată cum „biografia subțire” creează speculații fantaziste în mintea celor avizi de putere!

Un comic în stil caragialian

Stăpân deplin pe resorturile interioare ale limbajului, Caius Dobrescu variază registrele stilistice într-un mod inedit, evitând astfel monotonia lectorului aflat în fața unui număr mare de pagini pe parcursul cărora sunt întreținute multiple fire narative. Nu lipsesc nici umorul savuros, absurdul, grotescul sau macabru pentru a menține lectorul într-o stare permanentă de suspans, dornic de a explora neprevăzutul întâmplărilor. Limbajul frust se îmbină într-un mod armonios cu discursul elevat, în care coexistă neologisme, regionalisme, elemente de jargon și argou.

O calitate aparte o deține registrul comic, relevând talentul prozatorului de a binedispune cititorul și de a-i re-aminti actualitatea lui Caragiale. Este suficient să menționăm numele personajelor pentru a argumenta calitatea lor umană sau ridicolul situației: Talabă –fondatorul Asociației *Căminul dădic* (din Shebango) și redactorul ziarului „Talabă are dreptate”, Mangalițan, „domnul nea Niță”, Hotelurile Tului, Foxi, revista „Lumea minunată a animalelor” sau rezonanța titlului onorific Marele Profesor Titid Diomed Caraiani. Un alt exemplu elocvent îl constituie vorbirea consulului Mangalițan, petlicul care pronunță „f” în loc de „s”: „Lafă profitile! Ciocu’ mic! Mă, tti-am pfuț că știm tot, nu tti-am pfuț? la mai dă tu niște foi la dofar, ia caută tu acolo, la fpate, fă vezi ce fcrie la concluzii!” (p. 639).

Astfel, cele 690 de pagini ale romanului *Minoic* nu plictisesc, ci dovedesc talentul de romancier al lui Caius Dobrescu. Atenția cititorului este menținută trează prin inserția unor situații insolite și adevărate lovituri de teatru, care-i suscită interesul de a parcurge textul fluent pentru a vedea cum se descurcă personajul. O poveste incredibilă, care vă va fascina de la primul la ultimul rând, o fascina pe care n-o veți putea lăsa din mână...

Silvia MUNTEANU

În cea de-a doua parte a lucrării *Eminescu sau despre Absolut*, Rosa Del Conte își propune să nuanțeze principalele idei formulate anterior. În acest scop se oprește asupra unor aspecte ale artei poeziei-gânditor. Și, evident, asupra limbajului acestuia. Analiza este interesantă însă nu aduce noi clarificări în ce privește filosofia lui Eminescu. De aceea, voi face o trecere mai rapidă peste aceste capitole, grăbindu-mă să fac unele însemnări asupra întregii lucrări.

Capitolul XV pune în dezbatere sensibilitatea cromatică a poetului. Și debutează cu o observație cam îndrăzneată și greu de probat cu mijloace artistice. „În poezia lui Eminescu lumina nu este prezentă numai ca element cromatic: e o esență a cărei frumusețe este slăvită cu o fervoare a limbajului pe care am îndrăzni s-o numim neoplantonică (p. 238). Ideea este că explicația care urmează pare mai mult de sorginte biologică. „Ea este elementul dinamic, puterea miraculoasă dătătoare de viață, grație căreia masa de apă, purtătoare de germeni, descătușează viața din «sământă» pe care o ascunde în bezna ei inertă” (p. 238). A nu se înțelege că Eminescu nu se folosea și de cunoștințele din științele naturii atunci când tălmăcea versuri. Ba tocmai pentru că avea temeinice cunoștințe științifice reușea să treacă din plan ontologic în plan artistic, fără a rămâne sclavul dogmelor religioase. Iar faptul că unele poeme ale sale pot fi percepute și în cheie mistică este o problemă a lectorului.

Următorul capitol vorbește despre muzicalitatea eminesciană, în jurul ideii că „secretul” poeziei eminesciene rămâne în esență de natură melodică” (p. 247). O idee îndreptățită, confirmată și de traducătorii care au constatat dificultatea redării acestei poezii în alte limbi. Numai că explicația trebuie dusă mai departe către observația că „secretul” poeziei eminesciene, pe lângă componenta melodică, este dat de continutul său ideatic. Mărturia o face chiar Eminescu: „Adevărat cum că poezia nu are să descifreze, ci din contră are să încifreze o idee poetică în simboalele și hieroglifile imaginilor sensibile – numai cum că aceste imagini trebuie să constituie haina unei idei, căci altfel sunt colorii amestecate fără înțeles... Ideea e sufletul și acest suflet poartă în sine ca inerentă deja cugetarea corpului său... sufletul, *ideea* unei poezii poartă în sine deja ideea corpului său, astfel cum cauza poartă în sine o urmare neapărată a ei” (manuscrisul 2257, f. 61v-62).

Voi poposi un pic și asupra capitolului privind substratul autohton al culturii lui Eminescu. Nu pentru că ar fi foarte inedit, cât pentru insistența cu care autoarea sublini-

Ștefan Munteanu

Rosa Del Conte despre Absolutul eminescian (V)

ază acest adevăr. Din cele susținute până aici este derivată concluzia că „poezia lui Eminescu răspunde unei neliniștii mereu actuale, pentru că este de natură metafizică; și că ea găsește pentru a o exprima un limbaj, care, deși reflectă sincretismul cultural al poetului, nu este totuși mai puțin legat de substratul cultural autohton” (p. 269). Însă acest adevăr nu numai că nu este contestat de cineva, dar pare de la sine înțeles. În mod firesc, Eminescu și-a nutrit gândirea și limbajul din seva culturii autohtone. N-a făcut-o nici întâmplător, nici superficial. El știa că pentru a se putea raporta la creștele culturii universale (filosofia clasică germană, filosofia antică greacă și filosofia veche indiană) avea nevoie de rădăcini adânci înfipte în cultura poporului său. Altfel spus, folosind cuvintele cercetătoarei italiene, „El intuia limpede că toate achizițiile culturale alogene trebuiau să se însereze în această tradiție pentru a «rodi»; căci ele trebuiau să se modeleze după această tradiție pentru a fi asimilate și transmise – cuceririi durabile și imbolduri mereu active – generațiilor viitoare” (p. 273). De aceea, nu cred că este exage-

rat să susținem că Eminescu a reușit o sinteză a culturii universale a timpului său, pentru că a fost o culme a culturii românești. Să nu uităm aprecierile făcute de T. Maiorescu, N. Iorga, ori C. Noica. Eminescu a apelat la un limbaj cu încărcătură arhaică știind că tot ce este arhaic este și universal.

După un capitol în care Rosa Del Conte face o cercetare analitică asupra limbajului eminescian, partea a doua a cărții se încheie cu unele observații concluzive. Mai întâi, ne spune cu îndreptățire autoarea, că a sosit timpul, după publicarea ineditelor, să fie depășite încercările de fragmentare a creației poetului-gânditor, pe baza unor criterii vulnerabile. Sugestia de unitate a operei are în vedere aspectele de conținut, cât și cele legate de forma de exprimare. „Astăzi, după publicarea ineditelor, care face posibilă reconstruirea cronologică a *întregii* activității poetice a lui Eminescu, ne simțim autorizați să considerăm arbitrară orice separare rigidă” (p. 370). Această afirmație îmi amintește de poziția universitarului ieșean Tudor Ghiddeanu, cel care referindu-se la Eminescu vorbește de „*rotunjimea, mo-*

numentalitatea integratoare a operei sale” (Capitolul *Mihai Eminescu*, din „Istoria filosofiei românești”, vol. I, ediția a II-a, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1985, p. 574). Dezvăluindu-și intențiile urmate în discursul eminescian, Rosa Del Conte, mai apoi, merge și mai departe și arată că a încercat să refacă nu numai unitatea gândirii poetului-filosof, ci și unitatea estetică a operei. „În ce ne privește, sperăm că efortul de a reconstrui și prin fazele intermediare unitatea gândirii lui, nu ne-a împiedicat să ajungem o privire asupra unității estetice a operei realizate și să-i scoatem în evidență centrul liric. Iar în centrul lumii eminesciene trebuie să fie așezată – după părerea noastră – o *imaginație cosmică*, mereu prezentă și activă chiar atunci când este numai sugerată sau subînțeleasă. El ținde către reprezentarea cosmică, o reprezentare ce are sens tocmai ca *viziune*, independent de valabilitatea rațională și științifică a schemei cosmogonice și teogonice, a intuițiilor spațiale și temporale de care e legată” (p. 375).

„Apendicele” cărții, intitulat „Probleme formative și aspecte arhaice ale culturii eminesciene”, aduce lămuriri suplimentare, prin patru studii complementare, care rotunjesc ampla cercetare. Aceste studii sunt: „Eminescu și gnoza”, „Nuvela «Sărmanul Dionis» și temele fundamentale ale liricii eminesciene”, „Eminescu bibliofil” și „Considerații asupra câtorva aspecte ale literaturii române în perioada arhaică și medie”. Din toate aceste studii rețin, ca poziție importantă din punct de vedere filosofic, doar răspunsul la întrebarea privind raportul dintre experiența metafizică a lui Dionis cu gândirea kantiană. „Pentru că la Kant face apel scriitorul și – ceea ce este și mai straniu – la Kant fac apel și criticii săi, pentru a găsi «în concepția kantiană a inexistenței obiective a timpului» izvorul de inspirație al nuvelei... Este ușor să dăm însă de urma influenței suferite de Eminescu: la această interpretare arbitrară a gândirii kantiene Eminescu ajunge pe urmele lui Schopenhauer. «Nu există nici timp nici spațiu» proclamă magul Ruben. Ele sunt numai în sufletul nostru iar realitatea, lumea reprezentării noastre temporale și spațiale nu este altceva decât «un vis»” (p. 402).

La capătul lecturii, de fapt a relecturii, celor 460 de pagini, trăiesc un sentiment para-

doxal. Pe de o parte trăiesc bucuria faptului că există această carte deosebită, pentru redactarea căreia autoarea și-a consacrat cea mai mare parte a vieții. Întreprinderea este exemplară, făcută cu mare autoritate profesională, sub forma unui demers metodic, care țintește esența creației eminesciene. Stilul este înalt cărturăresc, impus prin asumarea impecabilă a unei vaste bibliografii de specialitate și prin atragerea valentelor oferite de critica modernă comparativă. În felul acesta, exegeta reușește să contureze chipul unui Eminescu de care se leagă sentimental, pentru a-i scuza chinurile creative, în fața dramei metafizice provocată de discrepanța dintre ideal și real. Se întâmplă însă că tot insistând să-și descopere eroul discursului (chipul poetului), îl vulnerabilizează și mai mult prezentându-l ca pe o fire bicusnică incapabilă să depășească, mintal și sentimental, antinomiile fundamentale ale existenței. De aceea, pe de altă parte, la capătul lecturii, pe lângă bucurie, trăiesc și un ușor sentiment de tristețe, întrucât Eminescul meu nu seamănă cu cel slujit de Rosa Del Conte. Tot timpul lecturii m-am străduit să aflu ce înțelege savanta italiană prin sintagma „Absolutul lui Eminescu”. Mi-a fost destul de greu să ajung la un răspuns, întrucât autoarea lasă posibilitatea unor răspunsuri diferite. Norocul meu vine de la faptul că am descoperit la pagina 149 următoarea explicație: „Adolescentul, pe care o coplesitoare vocație romantică îl îndrăgostea fără remediu mai mult de *absolut* decât de vis, vedea deja desfășurându-se în timp existența sa de relict, aruncat într-o lume ce nu e a lui”. Pornind de aici am înțeles că trebuie să mă despart prieteneste de Rosa Del Conte, întrucât Eminescul meu era îndrăgostit în aceeași măsură de vis și de Absolut, pentru că Absolutul către care înainta eroic era tocmai rezultatul visului său. Un absolut cu rădăcini în cultura română și plimbat cu demnitate prin filosofia clasică germană, prin filosofia antică grecească și prin filosofia veche indiană.

Se subînțelege că parcurgea cărții a însemnat un real câștig pentru mine, motiv pentru care îi mulțumesc sincer autoarei și îi rămân recunoscător. Mulțumesc și revistei „Ateneu” pentru felul plăcut în care a găzduit acest demers critic prelungit.

9 august 2011

• Cristina Ciobanu - *Haiku colorate*

De mai bine de un deceniu, stagiunea teatrală începe la Mangalia, la Gala Tănărului Actor HOP, în primele zile ale lui septembrie. Vremea a ținut cu noi și anul acesta și ediția 2011 a galei a avut parte de mult soare și de o bună, atentă organizare, element constant, de altfel, al manifestării dedicate actorilor tineri. Participanții au fost mai mult participante, adică fete, ceea ce m-a dus cu gândul la titlul unei poezii de Daniela Crăsnaru, „Extrem feminin”. Deși poezia a cam lipsit din actuala ediție, opțiunile reperitoriale ale concurenților ocolind-o. Din gală s-au desprins doar câteva figuri, în ansamblu imaginea ei fiind mai curând dezamăgitoare. Iar la colocolul final am auzit aceleași jelanii ca de fiecare dată. E clar, absolvenții de teatru au numai motive de nemulțumire, nimic bun profilându-se pentru ei la orizont. Și, totuși, ei continuă să ia cu asalt facultățile de profil, dorindu-și o carieră în lumea spectacolului. Întâlnirea dintre dorință, vise, speranță, și împlinirea acestora este însă foarte puțin probabilă în cazul celor mai mulți dintre aspiranți. Pentru că misiunea tinerilor actori este și mai dificilă în timp de criză globală, într-o lume debusolată, temătoare, „dezvrăjită”, după cum ni se tot repetă. Iar noi vedem și simțim asta din plin, de aceea așteptăm mai mult de la artă și de la artiști. O nouă, proaspătă semnificare a lucrurilor, o temerară acțiune de *re-vrăjire* a lumii. S-a întrezărit ceva din această așteptare a noastră, a spectatorilor îndrăgostiți de teatru, la HOP-ul 2011? Doar pe alocuri, după cum am mai spus deja. Din cele șaisprezece fete înscrise la concurs, la secțiunea „Individual”,

Mangalia

Un HOP extrem feminin

am reținut, în mod special, verva comică a Ștefaniei Dumitru (care a interpretat în notă personală, cu mult haz, „Paricidul” de Ion Sava), distanțarea ironică, fin distilată a Danei Croitoru din monologul „Versiunea Martei”, după Karel Capek, naturalitatea Biancăi Ioan (cu savurosul recital „Un an bisect” de Walter Ben Hare), direcția Răisei Știopoeane („Teatrul maraton” după Ștefan Caraman), „deza-buzarea” bine jucată, provocatoare a Ioanei Zănescu („Așa sunt eu. Femme Fatale”, adaptare după o năvelă de Yitzhak Ben-Ner), reușitele Ginei Nica Pitulea (Maria Timofeevna din „Demonii” de Dostoievski) și Andreei Moustache („Pământul” după Marin Preda). Sunt fetele care s-au „văzut” cu adevărat în gală și au intrat și în palmares, juriul (compus din actorii Virginia Mirea, Marius Manole, regizorul Radu Afrim, profesorul universitar Sorin Crișan, coregraful Florin Fieroiu) făcându-și corect treaba, în general. În preferințele mele a intrat însă și o altă actriță, Alexandra Odoară, pe care am apreciat-o pentru evoluția ei remarcabilă, prin trăire dramatică gradată, nuanțată, pentru vocea bine lucrată și prezența scenică, în recitalul „Verbele auxiliare ale inimii”, un text interesant de Peter Esterhazy. Cu băieții a fost mai ușor, în seria evidențierii, ei fiind foarte zgârciți anul acesta cu prezența la HOP. Cei care l-au

• Ștefania Dumitru

trecut, și s-au impus au fost Andrei-George Gherghie (cu un fragment din „Preșul” de Ion Băieșu) și Ovidiu Mihai Emil Ușvat „Omul cu o singură aripă” de Matei Vișniec). Cu foarte mici satisfacții am rămas după vizionarea probei obligatorii, unde am văzut cam același lucru. Având de ales din primele cinci capitole ale „Cărții Milionarului - Cartea de la Metopolis” de Ștefan Bănuțescu, toți interpretii, ca un făcut, s-au oprit doar la câteva scene din aceste capitole, cât mai de la început, neavând curiozitatea de a duce lectura până la capăt, ca să înțeleagă ceva din sensul întâmplărilor, ce se legau, configurând un univers aparte. Deziluzie totală, așadar! Curiozitatea intelectuală, poftă

de cunoaștere nu ar trebui să lipsească din bagajul niciunui tânăr actor, ci ar trebui să-l însoțească pe parcursul întregii lor cariere. În fine, revenind la concurs, mai notez că de la secțiunea „Grup” (cam palidă, la această ediție), din cele patru spectacole prezentate, convingătoare mi s-au părut doar două, „Hamlet... eu sunt?”, interpretat de Radu Homiceanu și Radu Horghidan (într-o bună, susținută relație), și colajul de texte „Repetiția”, după Eugen Ionescu și Matei Vișniec. Să amintim și numele vioaielor actrițe (din montarea

coordonată de Geni Maxim): Maria Salcă, Adriana Ștefanache, Anca Eugenia Tecu. Amuzante s-au arătat a fi și interpretele din „Fetele grase câștigă întotdeauna” de Madeline George (în regia Danei Voicu): Lavinia Pop-Coman, Alexandra Crăciun, Alexandra-Elena Gogan, Eliza Păun, dar eu țin minte un spectacol mai bun, dintr-o ediție anterioară. Cât despre „The H(eden) Garden”, scenariu de Alexandra Păzgu după Cehov („Livada de vișini”) pus în scenă, la Cluj, n-am prea înțeles ce căuta Cehov pe acea „galeră”. Erau acolo doar niște jocuri despre paradisul copilăriei, improvizații pe tema inocenței pierdute, mă rog, niște teme general umane, să zicem, care pot încâpea sub orice pălărie, dar cu a doctorului de suflete Cehov nu aveau nicio treabă. Se jucau în ambigua grădină, ruptă și din iad, și din rai, vezi asocierea cu schepsis din „H(eden)”; Florin Vasile Călbăjos, George Dometi, Fulvia Mădălina Folosea, Alexandra Odoară, Vlad Nemeș, Ioana Livia Predescu, în regia Medeei Iancu.

De menționat, încă o dată, este efortul absolut admirabil al organizatorilor-UNITER, Primăria Municipiului Mangalia Ministerul Culturii și Patrimoniului Național, Centrul Român al Institutului Român de Teatru - de a duce mai departe un proiect bine gândit și articulat, menit să ofere tinerilor actori o șansă de afirmare.

Carmen MIHALACHE

Premiile Galei Tănărului Actor HOP ediția 2011

- Premiul „Ștefan Iordache”, marele premiu al Galei Tănărului Actor Hop, a fost acordat actriței Diana Croitoru, care a interpretat, în secțiunea „Individual”, *Versiunea Martei*, după Karel Capek.
- Premiul pentru cea mai bună actriță, secțiunea „Individual”, a fost acordat actriței Ștefania Dumitru, care a interpretat *Paricidul*, după Ion Sava
- Premiul pentru cel mai bun actor, secțiunea „Individual”, a fost acordat actorului Andrei-George Gherghie, care a interpretat *Preșul* de Ion Băieșu
- Premiul pentru cel mai bun spectacol, secțiunea „Grup”, a fost acordat spectacolului *The H(eden) Garden*, scenariu de Alexandra Păzgu, regia: Medeea Iancu, participă: Florin Vasile Călbăjos, George Dometi, Fulvia Mădălina Folosea, Alexandra Odoară, Vlad Nemeș și Ioana Livia Predescu
- Premiul „Sică Alexandrescu” (începând cu a V-a ediție), premiul special al juriului, s-a acordat actriței Andreea Moustache, care a interpretat, în secțiunea „Individual”, *Pământul*, după *Morometii* de Marin Preda
- Premiul Yorik, oferit de către revista *Yorik*, prin Editura Nemira, s-a acordat actriței Diana Croitoru, care a interpretat, în secțiunea „Individual”, *Versiunea Martei* după Karel Capek
- Premiul *Timică*, oferit de Asociația Master Class, s-a acordat actriței Bianca Ioan, care a interpretat *Un an bisect* de Walter Ben Har.

Premiul Publicului

Secțiunea „Individual”

- Cea mai bună actriță: Bianca Ioan, care a prezentat *Un an bisect* de Walter Ben Hare;
- Cel mai bun actor: Andrei-George Gherghie, care a prezentat fragmente din *Preșul* de Ion Băieșu.

Secțiunea „Grup”

- *Hamlet... eu sînt?!*, după *I am Hamlet* de Richard James, cu Radu Homiceanu și Radu Horghidan

Aniversare contemporană

Festivalul Internațional „Zilele Muzicii Contemporane” din ediția XXV-a s-a desfășurat în perioada 4-7 octombrie cînd Bacăul a devenit Capitala poeziei. La Sala „Ateneu”, pe scenă au fost prezenți membrii fondatori ai Festivalului Internațional „Zilele Muzicii Contemporane”. În prima seară Ansamblul „Archaeus” condus de Liviu Dănceanu, într-un program dedicat Școlii de la Alcoi, cu lucrări de: J. Gomariz, A. Romero-Ramirez, J. Orts, Fr. J. Molina, Fr. M. Toledo, J. Maria Bru.

Archaeus-ul nu mai are nevoie de prezentări, ei avînd un palmares impresionant de opus-uri de muzică nouă, pe care le interpretează cu plăcere și profesionalism. Inițiator al primului festival de muzică nouă din România, Liviu Dănceanu mărturisea că festivalul din Bacău s-a născut din dorința de a contura o identitate culturală a orașului, fapt care i-a permis să figureze în anii '90 în Larousse ca gazdă a unei importante întâlniri artistice.

Pentru Trio „Syrinx”: Dorel Baicu, Dorin Gliga, Pavel Ionescu - întâlnirea cu muzica nouă a fost benefică, știut fiind că asemeni „arheilor”, le-au fost dedicate compoziții care i-au făcut cîștigători în competiții internaționale din Japonia, Elveția etc. „Concertino” lui Viorel Munteanu - care și-a lansat în seara concertu-

lui al patrulea disc din colecția Muzică de cameră - a devenit piesă obligatorie în Concursul de la Martigny.

Festivalul „Zilele Muzicii Contemporane” a prilejuit, de-a lungul anilor întîlnirea cu creatori de marcă ai muzicii noi românești: Aurel Stroe, Ștefan Niculescu, Anatol Vieru, pe care acum îi evocăm, grație creațiilor. Concertul orchestrei simfonice a fost dirijat, ca de obicei, de alt membru fondator - Ovidiu Bălan - care a ales pentru program Ison I și II de Ștefan Niculescu și l-a acompaniat pe Horia Maxim în Concertthymne pentru pian și orchestră de L. Dănceanu.

Un proiect pe care l-am gândit în ideea de a marca aniversările lui Bacovia, Jora s-a concretizat în ultima seară a festivalului în care am acompaniat-o la pian pe mezzosoprana Antonela Bărnat în Cîntecele pentru voce și pian op.15 de Jora și „Odinioară” de Felicia Donceanu, ambele cicluri pe versuri bacoviene. Alexandra Dumitriu, Mihai Epuran, Simona Droangă din Trio „Ateneu” au interpretat trio-uri de: Marcel Mihalovici, Vlad Ulpiu, Cornel Țăranu.

La reușita Festivalului din acest an, au contribuit alături de Filarmonica „M. Jora”, Ministerul Culturii și Patrimoniului Național, Consiliul Județean și Primăria Municipiului Bacău.

Ozana KALMUSKI - ZAREA

Definită ca o prezență remarcabilă în spațiul cultural băcăuan, național și internațional, Cristina Ciobanu face prin pictura ei o permanentă demonstrație de creativitate și de dăruire în planul valorilor simbolice. Ape-titul creator nu se rezumă doar la o impecabilă demonstrație de virtuozitate plastică, ci țintește la dialoguri de substanță în planul unui mesaj de coeziune în plan estetic. Preocupările cotidiene în sfera scenografiei la Teatrul *Bacovia*, capacitatea de a sugera complementar, atmosfera spectacolului, metaforele decorului pot amplifica și nuanța valorii textului dramatic și atmosfera de ansamblu a montării. Asemenea preocupare potentează revelator ideea de echipă și de solidaritate intelectuală. Pictorița are o revelatoare predispoziție pentru libertatea imaginativă și sugestivă, coerentă și surpriză plastică. Cultura imaginii, exersată în timp, asigură complementarității estetice, asocieri simbolice cu impact sugestiv, deseori memorabil.

Dacă în scenografie relația cu figurativul este cel mai adesea utilă tramei textului, în creația picturală se eliberează de corsetul limitativ și devine cu adevărat liberă, purtată spre orizontul

Valentin CIUCĂ

Cristina Ciobanu, amprente și eresuri

inventiv al unei totale desprinderi de ceea ce numim figurativ. În fapt, trebuie spus, că structura sa artistică, fie că se exprimă prin incitante diptcuri sau poliptycuri, surprinzătoare și incitante prin surpriza formelor și arhitecturilor ce urmează traseele unor pulsuni creative stenice și originale. Suprafețele, întotdeauna generoase prin elegantele volute spațiale, generează o remarcabilă dinamică a tușelor, ideea de cerc, de spontană vultă fiind antecamera unui ideal arabesc.

Relația dintre valoarea de palimpsest a amprentei sugerează contingentul, realul chiar, privit prin intermediul sugestiei narative, culturale, istorice, dimensiune a memoriei, aceea care adună experiențe anterioare, semne vagi ale altui timp. Practic putem vorbi de ecurile timpului grăbit, de miraculoase utopii. Cristina Ciobanu, cu generozitate, ne-a oferit șansa unei autentice inițieri, urmând

• Cristina Ciobanu

să ne putem elibera cu ajutorul unui salvator fir al Ariadnei. După o asemenea aventură, pictorița trece la un alt nivel de inițiere, nivel definit prin voluptuoase curbe și contracurbe ce sugerează infinitul universului.

Trebuie privită pictura Cristinei Ciobanu ca un fel de descătușare din rigorile realului spre a accede la un alt palier inițiat și raportare la misterul universului.

Animate de energia tușelor arcuite spontan, vitale prin anvergura dinamică a formelor, amplele sale compoziții reinventează spații terestre sau astrale în funcție de pulsuniile propriei ființe. Ideea de libertate imaginativă, de armonie în raport cu tentațiile haosului, reorganizează universul și-i conferă, prin frumos, credibilitate. Dacă asemenea compoziții pot nedumeri pe unii, alții, cu siguranță se vor simți atrași de aceste posibile aventuri spațiale și cromatice, ca expresie a infinitului lumii.

Desigur că unii vor rămâne doar la nivelul verbiajului formelor aleatorii în timp ce alții vor face pasul către ceea

ce numim abstracția lirică, fiind desigur o relație dintre sunetul cromatic și topografia cosmică. Fervoarea autoarei este motivată prin inteligentă și temperament și izvorâtă din nevoia unei utile evadări din constrângerile figurativ-anecdoticului în favoarea identificării propriilor noastre abisuri.

Plurisemantică, oferta Cristinei Ciobanu are și dimensiunea eclatantă a configurării unui fel insolit de manual personalizat al artei de a privi dincolo de vizibil, eliberată de comoditatea unui confort intelectual prea adesea oferit gratis. Or, înaintea de a avea acces la delectări intelective autentice, trebuie făcuți necesarii pași pe suprafața lunii... Cu riscurile de rigoare, desigur. Lecția de liberate și de frumusețe susține cupolele fragile ale spiritului, iar discursul pictural asociază formele visului diurn și inefabilele avantaje ale fanteziei.

În ansamblul expozițional, ideea că frumosul poate exista și în afara conceptului, orice interpretare trebuie să pornească de la inefabil ca stare de grație a artei. Dreptul de a visa cu ochii deschiși nu este încă impozitat, astfel încât suntem liberi să ne mai întâlnim uneori și cu noi înșine. Cristina Ciobanu a făcut o ofertă demnă de luat în seamă. Datorăm artistei grațitudinea noastră pentru nobila ofertă spirituală și încrederea că privind cerul ne vom întâlni cu eresurile unor nopți albe...

Arhitectura muzicală a lui Olivier Robe

O recentă apariție a dirijorului Olivier Robe, discipol al renumitului profesor de orchestră Jorma Panula a încântat publicul meloman la Sala „Ateneu”. Concertul pe care acesta l-a dirijat, într-o veritabilă construcție arhitecturală, cu Uvertura „Egmont” și Simfonia a III-a „Eroica” de Ludwig van Beethoven - este sinonim cu o nouă reușită artistică. Lucrările, minuțios studiate i-au permis acestui tenace șef de orchestră să realizeze cu siguranță, excelente frazări muzicale, ce au subliniat tenta eroică și în același timp dramatică a discursului muzical.

Tempouri juste, menținute cu sensibilitate și aplomb de orchestra băcăuană, care a răspuns intențiilor dirijorale, gestului ferm și bine articulată.

Al doilea violoncelist solo la Orchestra Filarmonică Regală din Flandra și finalist în Concursul Internațional pentru dirijori de orchestră de la Nürnberg, fără îndoială, Olivier Robe este un dirijor în ascensiune.

Simfonicul organizat în parteneriat cu Centrul Cultural Francez din Iași deschide seria unor întâlniri constante cu tânărul care a condus orchestre din Germania, Olanda, Italia, Finlanda etc.

Solistul serii, Bogdan Zvorișteanu, concert-maestru la orchestra Suisse Romande (Elveția) și profesor la „International Menuhin Music Academy”, a interpretat Concertul nr.3 în re minor, compus în 1891 de Max Bruch.

Ozana KALMUSKI – ZAREA

• Cristina Ciobanu

Zilele Culturii Călinesciene

Ca în fiecare an, la Onești, între 23-25 septembrie, au avut loc „Zilelele Culturii Călinesciene”, organizate de Fundația Națională „G. Călinescu” în colaborare cu Primăria Municipiului Onești. Și de data aceasta, domnul profesor Constantin Th. Ciobanu, un învingător, după cum frumos spune Alex Ștefănescu în „România literară”, a vegheat asupra prestigioasei manifestări, lansându-i deplina reușită. Cea de-a 43-a ediție a cuprins vizitarea expoziției „Univers călinescian”, prezentări de reviste culturale, lansări de carte, colocvii, recitaluri de poezie. Tema colocviului de la această ediție a fost: „O tradiție culturală: G. Călinescu la Onești”. Dintre invitații Zilelelor, îi amintim pe Ion Pop, Al. Cistelean, Ioan Holban, Aspacia Baci,

Paul Cernat, Elena Bulai, Teodora Stanciu, Carmen Mihalache, Tudorel Urian, Vasile Spiridon, Radu Aldulescu, Petru Cimpoșu, Emilia Boghiu, Andreea Brumar, Dumitru Brăneanu, Alfredina Iacobitz, Bogdan Hanu, Calistrat Costin, Dan Sandu, Ion Dragomir. Juriul, prezidat de Alex Ștefănescu, a acordat premii traducătoarei Elena Bulai și criticilor literari Ion Pop și Al. Cistelean, personalități care s-au implicat, de-a lungul anilor, în buna desfășurarea a importante manifestări de la Onești. Gândită și însuflită cu devotament de Constantin Th. Ciobanu, secondat anul acesta de profesorul Gabriel Fornica, în deloc ușoarele chestiuni organizatorice și nu numai.

Trecând în revistă „atitudinile critice” însumate undeva către finele cărții, dar și diferitele păreri dospite arareori oportun sub semnul internetului, consider că cel care a avut știința de a se apropia cel mai nimerit de „finele dulceturi” ale lui George Achim rămâne Ion Pop. Inventariind mijloacele stilistice pe care autorul le folosește în a crea o lume a voluptăților diafane, Ion Pop punctează ineditul portretisticii neobișnuite a „personajelor”. Mai precis, aflăm cum scriitura „se folosește de autori interpuși care preia evocarea întârindu-i accentul de autenticitate, însă nu uită nicio clipă că propune o convenție la edificarea căreia suntem invitați să participăm, cu uneltele și tehnicile de lucru expuse la vedere. Așa se face că, în plină desfășurare a discursului descriptiv-confesiv ori obiectivat în vocea «actorilor» săi, poetul se deconspiră ca «auctorială instanță», intră în dialog cu protagoniștii, le înregistrează, din când în când replicile, amestecă de cele mai multe ori într-un dozaj echilibrat, limbajul lor autentic târânesc cu cel modern, actual, detașat, care este al său, în calitate de autor”.

Toate rândurile de mai sus sunt perfect justificate de cel de-al doilea ciclu al poemelor

literaturbahn

Marius MANTA

George Achim: „Dulceturi din fructe târzii de pădure”

prezente în cartea apărută la Editura „Brumar” – „Dulceturi din fructe târzii de pădure”, de George Achim. „Marmația” prezintă o lume aparte, o lume încremenită parcă în amintire, e asemenea unui muzeu în aer liber, ai cărei protagoniști re-compun un arbore genealogic cu finalitate în alegorie. Aici, personajele sunt din cele mai diverse, se mișcă și își vorbesc credibil, animând sub convenite măsuri imaginea unei provincii imperiale. În „Marmația” însuși discursul liric cunoaște o altă frazare, apropiindu-se de evenimential. Chipul tatălui, al mamei (probabil), străbunica, moșul Nicolae, baba Ilca ori unchiul Mitru, cât și străbunicul Todor ori Moș Simion – străstrămoșul vestit datorită „ceterii și horitului”, Victoruț Hossu (vărul bun al bunicului), dar și imaginea Ilenei sunt dimpreună mărci constante ale unei proiecții inedite către un trecut în parte re-inventat.

Plecând dinspre aceste realități, așadar oarecum de-a-ndoa-sele, dragi și explicite mi-au fost cele rostite de străbunica Ana, cuvinte ce înlesnesc o legătură firească cu prima parte a volumului („Minunile vin înainte de inserare”): „să fie o seară de iulie și bineînțeleș ograda s'a miroase-a sulfina – și-mi zice deodată ciudat și/oarecum aspru: ai inima moale ca noi, Lăzărenii, băiete, oare ce s-o alege de trino? că iute se topește la frumosa și dulce...” („Achim Ana, născută Lazăr”).

„Minunile vin înainte de inserare” adună bucuriile în parte livrești ale unui spirit înalt, ce își consimte propria existență într-o intertextualitate ale cărei resorturi rămân a fi descoperite odată cu freneza simțurilor ce transcend realitatea. Imaginarul lui George Achim deschide sonorități armonice specifice muzicii pre-

clase; lectura primei părți a volumului său ar putea să echivaleze cu o audiență *shuffle on* fie a „Anotimpurilor” lui Vivaldi, fie a „Concertelor brandenburge”. Inedită este alăturarea unor asemenea structuri armonice înalte surăului (vag) parodic postmodern, George Achim apropiindu-se (nu o dată!) de Mircea Cărtărescu: „Ea este o liană prelungă. Doarme împletită pe trupul lui./ În somn i se mulează fremitoare pe suflet. Somnul ei e constelat cu diamante./ Ea este un pinguin alb. Când e fericită își leapădă dezinvoltă penele moi/ și se înfășoară cu o fundă imensă de mătase aurie. La mulți ani, mon amour,/ iată cadoul meu pentru tine...” („Mic inventar de clipe sublim”). Volumul se deschide de altfel cu un ton liniștit, menit a te invita în spațiul unor irizări melancolice, în parte reflexive. Ea (fie imagi-

nea iubitei, fie întruchipare a artei perfecte) vine dinspre esplanada de ceață, având drept atribute un pardesiu rose-fraise, un trup gracil, flori de gheață în păr, dar și dorința de a cerca sonorile difuze ale unui pian. Tonurile minunate compun mirarea, suprem edificiu al atitudinii poetice, cu rol de a „decortica” ciudata logică a „întâmplărilor diurne”. Prin urmare, devenim părtașii unor echivalente neviabile în granițele altor „ani”. Cuplul alunecă-n... eboșare („Toate acestea însă țin de istoria fastă a clipei de-acum, pentru că mâine nici unul dintre noi/ nu știe ce poate urma, poate eboșă-n cărbune negru-antracit a abia întrezăritului infern personal, frisonant și abulic”) deoarece luciditatea e „doar o inconfundabilă stare/ grețoasă, o amară omoare verzuie maculând indecent asfințitul acesta eteric”.

Deși încărcată de neologisme ce vin în special dinspre zona picturalului, poezia lui George Achim nu păcătuiește din pricina inaccesibilității; totuși, într-adevăr, am putea vorbi despre prezența unui registru incantatoriu care va fi condus, fie și pentru scurte momente, către o anarhie a spiritului, către o contra-vorbire în detrimentul a tot ceea ce poartă/ purta însemnele consacratului.

Cum vorbim, cum scriem

ML, MC

Greu de trecut de granița celor două grupe consonantice. Măcar de-ar fi fost vreo vocală, chiar și pe margine... Ce-ar putea să însemne totuși? Primul gând pare să ne ducă spre gândirea matematică din Antichitate, când romanii notau mia prin M, sută prin C, iar jumătatea ei prin L. Tot de la matematicieni am împrumutat codurile *metru liniar* (ML) și *metru cub* (MC), iar de la oficiali posibile sigle ale unor ministere: al Lucrărilor și, respectiv, al Culturii. Ar mai fi o variantă și cu asta chiar că ne apropiem de adevăr: unii dascăli ajung la înțelegere cu școlarii și, pentru a face economie de timp, de energie, de materiale, utilizează un cod comun. Dacă discipolul nu se ridică la înălțimea pretențiilor programei, se alege cu una dintre atenționări sau chiar cu amândouă, înscrise prescurtat pe caiet: „Mai lucrează!” (ML) și „Mai citește!” (MC). Parcă ne amintește de posibilele titlaturi ale celor două ministere de mai sus...

Studentii de la Litere, dar înainte de aceștia absolvenții din ultimii ani păstrează în cursurile lor de limba română contemporană cele două perechi de inițiale înaintea expunerii propriu-zise a unei teme. Să dăm un exemplu: ML: Pluralul cuvântului *seminar* este a) seminarii; b) seminare; c) ambele. Urmează explicații foarte succinte, prefațate de numirea căii de a ajunge la adevăr: tehnica refacerii (în cazul de față, a refacerii singularului din plural):

seminarii (pl.) > seminariu (sing.);
seminare (pl.) > seminar (sing.).

Câtă vreme nu se întâlnește forma de singular *seminariu*, deși este justificată etimologic (lat. *seminarium*), și nici desința *-(i)i* pentru a fi alipită la *seminar*, în vederea formării pluralului *seminarii*, rămâne ca singură soluție forma terminată în *-e*. Se admit și replici: „Bine, bine, dar DEX-ul din 1996 spune altceva: *seminar, seminarii*, cu varianta *seminare*, iar cel din 2009 inversează formele: *seminar, seminare*, cu varianta *seminarii*. Ce să mai credem?” Disputa se încinge cu încă un argument: „DOOM-ul chiar așa consemnează: *seminar, seminarii, seminare*”. E clar că am intrat într-o fundătură, câtă vreme este invocată lucrarea cea mai autoritară: DOOM-ul. „Da, zicem noi, dar se impun două precizări: dicționarele românești, ca de altfel din orice limbă, ne ajută conform înscrisului de pe copertă. Dacă dorim să ne lămurim asupra înțelesului unui cuvânt, apelăm la un dicționar explicativ, dar dacă vrem să aflăm cum se scrie sau cum se pronunță un anumit cuvânt, vom deschide un dicționar ortografic, ortoepic și morfologic (DOOM)”. „Și atunci dacă DEX-ul din 1996 vorbește aceeași limbă cu DOOM-ul, soluția se află la punctul c), chiar dacă demonstrația dumneavoastră cu inexistența unui *seminariu* pare corectă.” „Da, numai că între timp a apărut o nouă ediție a DOOM-ului, în 2005, care o anulează pe cea din 1982. Acolo se spune limpede: *seminar, seminare*. E drept că nu ni se dă nicio explicație a renunțării la pluralul în *-(i)i*, ceea ce face și mai puternică demonstrația

noastră. E ca și cum la o intersecție, deși semaforul arată culoarea roșie, pietonii traversează strada pentru că ascultă de indicațiile agentului de circulație, mai actuale decât ale deja bătrânului stop.”

Inițial, ML s-a dorit „minutul lingvistic”, dar după câteva experiențe de felul celei de mai sus, s-a convenit să se numească „memento” sau „moment” lingvistic. Obșnuința e veche, iar filologii și-au intrat repede în rol, deschizând bine ochii sau ciulind urechile la tot ce li se părea ciudat în exprimarea curentă. De aici s-a născut ideea unei mape cuprinzând colecții de greșeli din presă îndeosebi, cu rezolvări și explicații. „Am lucrat cu mare drag la portofoliul acela, care semăna cu un biblioraft burdușit de tăieturi din ziare, fotografii – cu telefonul – ale reclamelor de prin oraș ori ale anunțurilor ocazionale. Am învățat foarte mult din toate”, ne-a spus N.T., realizator TV.

Ce-i cu MC? Aici chiar că este un „minut cultural”, centrat pe evenimentul important care a avut loc sau se pregătește în următorul interval de timp, în oraș sau în țară.

Am amintit cele de mai sus pentru că *Legea educației naționale* (1/2011) obligă profesorii de limba și literatura română să gândească un moment ortografic în cuprinsul fiecărei lecții. Îmi permit o sugestie: să-i solicite pe elevi să găsească „perle” în exprimarea din presa scrisă, de la radio-TV, dar și din cărți. Se vor alege cu o recoltă bogată. Din păcate!

Ioan DĂNILĂ

• Cristina Ciobanu

Tăria mea constă în faptul că vorbesc despre slăbiciunile mele.

A fi liber înseamnă, nu o dată, a te autolimita.

„Mai întâi să dăm hrană sufletului și în al doilea rând corpului”. (Platon) Neîndoielnic, lectura e un aliment pentru suflet. Citiți încep, însă, „mai întâi”, ziua cu o lectură?

Curios în marginile firescului, nu mi-am transformat curiozitatea într-o profesie. Pot fi acuzat de indiferență, nu și de indiscreție.

Dacă aș fi întrebat, aș propune ca motto pentru orice alegeri următoarea vorbă a lui Democrit: „E o rușine să fii guvernat de unul mai prost decât tine”.

„Revolucion es construir”. În principiu, așa ar trebui să fie. Dacă rezum acțiunile întreprinse la noi după '90, rezultă altceva. „Revoluția” a fost – ca să rămân la verbele spaniole – „acabar”, „terminat”. Distrugere și jaf.

Speranța e o formă de loialitate.

Observator bun e acela care rămâne neobservat; ceilalți sînt reporteri.

Minciuna subminează sănătatea unui popor.

Negreșit, și presa care nu educă are dreptul de a exista, dar la... reeducare!

La fel ca ura, admirația are inerțiile ei.

În absența măsurii, comerajele alunecă în cleveteli și, mai grav, în delatțiuni.

„Cine nu crede în ce spune pregătește pe acela care nu va crede în ce face”, cugeta Iorga. Așa au procedat cei mai mulți dintre politicienii, activiștii și energumenii aproape tuturor partidelor noastre din secolul XX: au pregătit pătură de impostori, înși care au vorbit în lozinci fără a crede în nimic.

Întrebare veche: „Vinovăția sursei” poate fi „absolvită” de „sfințenia destinației”? Răspunsul meu e, categoric, nu. Pentru justificare, mi-l iau aliat pe Isus Sirah, care avertiza: „Nu nădăjdui în jertfa nedreaptă...” (35,13) „Jertfa nedreaptă” nu-i niciodată cea „ruptă de la (propria) gură”, ci cea alcătuită din prisosuri obținute prin înșelăciune sau prin rapt. Vorbele înțeleptului sînt valabile și pentru cei de azi, „marii donatori” din mari averi nemuncite, ilegitime (cu oricîte acte le-ar proba), fundamental imorale.

Prea mulți de „Doamne, Doamne!” te pot duce la blasfemie, căci, inevitabil, ajungi nu numai să ameste-ci, ci și să confunzi sacralul cu profanul.

Tinerii – am observat – ignoră adesea cronologiile și n-au remușcări dacă încurcă secolele trecute. Pentru ei, singura dimensiune certă a timpului e prezentul, care – își închipuie – durează, și durează, și durează...

Decența te limitează, constrîngerea te anihilează.

arte & meserii

Constantin CĂLIN

Vorbe scurte

Nu-mi place izolarea, dar mă simt foarte singur ori de cîte ori ajung în mulțime.

Mă rog zilnic să rămîn cinstit (în vorbe și fapte), așa cum mă rog pentru piine. Pîinea se cumpără sau se împrumută, cinstea – nu.

Vocea e atitudine.

Întrîndu-mi în casă, Nicolae Caciuc, un consătean, fost maistru la Combinatul de Prelucrarea Lemnului, a formulat surprinzător de exact un adevăr pe care eu m-am abținut pînă acum să-l exprim: „Biblioteca este biserică dumneavoastră”.

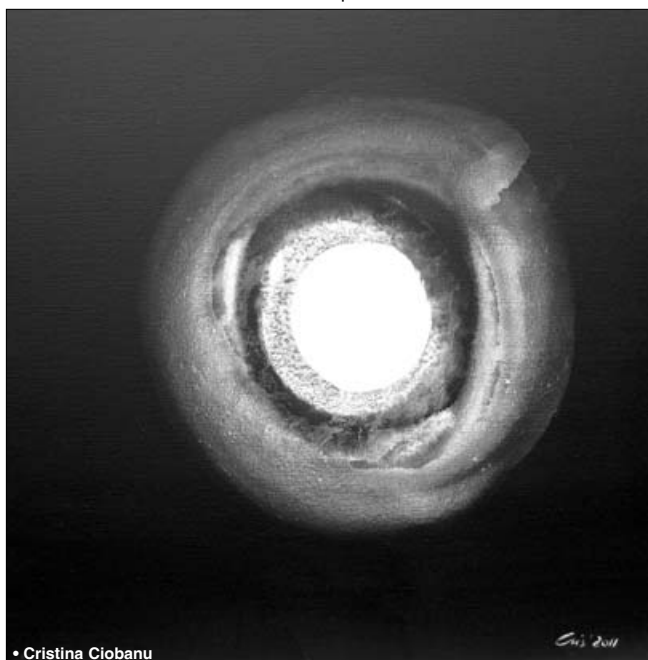
E firesc, oare, să te întrebi ce gîndește un ciine? Am făcut-o văzîndu-l pe unul în stația de autobuz. Privea lumea comprehensiv, cu o „inteligentă” superioară tuturor.

Cea mai bună asigurare, cel mai rîvnit cîștig: munca.

O întrebare pe care ar fi timpul să mi-o pun: în ce anume m-aș putea considera „înțelept”? Avînd în vedere vîrsta, în ceva ar trebui să fiu.

În țara noastră românească democrația a fost frumoasă doar în stadiul de intenție, auroral. Îndată ce s-a trecut la aplicații, s-a urîtit brusc, ba a și stîrnit nostalgia după dictatură.

Cert, nu sînt inteligent nici față de indispozițiile mele, darămite față de ale altora.

• Cristina Ciobanu

O sută de uimiri simple sînt nimic față de o uimire fecundă. Aceasta poate fi anticamera unei descoperiri.

Ca să te aperi trebuie neapărat – cum susțin unii – să recurgi la viclenie?

Temă: despre inanitatea talk-show-urilor. Ar fi bine să pot zice ca poetul: „De vorbiți mă fac că n-aud”.

Ce s-a pierdut față de altădată? Sînt întrebare. S-au pierdut valorile legate de inimă: cultura inimii, generozitatea inimii, delicatețea inimii. Avem din ce în ce mai puțini „oameni de inimă”. Așijderea, „inimoși”.

Pe căi personale am ajuns la ideea maioreșciană că nu trebuie să-ți exploatezi literar patima. Scrisul bun mi se pare azi a fi cel reflectat, echilibrat, ferm.

Doar cel „mîntuit” poate formula ceva adevărat, pregnant, de o justețe clasică.

Nu mai sîntem deloc „aristotelieni”. Stagiritul spunea: „Cine nu judecă pe copii la tinerețe, îl judecă copiii pe el la bătrînețe”.

În ziua de azi, mai mult decît în trecut, normalitatea e o valoare.

Ca și versul nescris, gîndul nenotat pare cel mai frumos. Din cele ce mi-au

scăpat aș fi putut înmănușia – îmi spun cu regret – o veritabilă antologie...

Doar în teama de Dumnezeu sînt liniștit.

Monarhia nu poate funcționa decît într-un climat religios: „Pricepeți că stăpînirea vi s-a dat de la Domnul și puterea de la Cel Preaînalt”. (Înțelepciunea lui Solomon” 6,3) Chiar dacă la instalări jură pe Biblie, președinții nu mai pricep aceasta. Dumnezeu nu figurează între factorii care le-au hotărît succesul. Ei binemerită doar de la „popor”.

„Cartea ta fiind groasă, te citeșc printre picături”, mi-a declarat. De aci iată încă o întrebare pe care nu mi-am pus-o: Cum e mai bine – să fii citit „dintr-o suflare” sau „printre picături”? Un hitru ar putea răspunde că depinde cine e cititorul: dacă e un domn sau o doamnă.

Statul la geam și privitul pe geam: plecări ratate.

Sînt două feluri de idiosincrazii: cele insuflate de alții („Cum poți să-l citești pe, sau cum poți să stai de vorbă cu...”) și cele născute din experiențe directe. Astfel, eu chiar dacă aș auzi că X a dat o capodoperă – lucru, evident, imposibil – nu m-aș întoarce de la hotărîrea de a nu mă mai interesa de scrisul său. Odată instalată sila sau indiferența, nu mai pot face pași înapoi.

„Vae, Vae, Vae terre ubi Dominus vitiosus et Consiliarius imperitus et malitiosus est”. / „Vai, vai, vai acelei țări unde stăpînul e păcătos, supusul răzvrățitor, oficiantul lacom și consilierul nepriceput și răutăcios”. De observat că, pentru a-l „echilibra”, traducătorul a crezut necesar să completeze textul cu două personaje pe care realitatea le impusese memoriei sale: cetățeanul nemulțumit și funcționarul rapace. Fie în versiunea latină, fie în cea românească, „vaierul” acesta ar merita pus pe clădirile publice (de la cea a Președinției la primării), ca memento.

În epoca blogurilor, mai crede cineva în chinurile „muncii literare”? Improvizatorilor, mărturisirile lui Flaubert, Eminescu, Caragiale, Rebreanu le par, probabil, ridicole. N-au timp, că altminteri ne-ar arăta ei ce scriitori buni pot fi!...

Figura în care mă recunosc: sînt „ca unul ce adună vie de pe urma culegătorilor...” (Sirah 33,20) Important nu mi se pare să mă fotografiez lîngă grămezi de coșuri pline, ci ca din puținele boabe strînse să scot un vin bun.

Bacovia în limba engleză

Lacustrine

So many nights I've heard the rain,
I have heard matter as it wailed...
I am alone, and my mind
Is wandering to the lake dwellings.

It feels like sleeping on wet boards,
And from behind a wave is slapping –
I start from sleep, begin to wonder
If I pulled back the bridge from shore.

A void in history extends,
I find myself in the same era...
I sense, because of so much rain,
The solid piles sinking down.

So many nights I've heard the rain,
I have been startling, have been waiting...
I am alone, and my mind
Is wandering to the lake dwellings.

Lead

Profoundly sleeping were the coffins of lead,
And flowers of lead and the funeral gown –
I stood all alone in the vault... it was windy..
The leaden garlands were creaking.

Upturned in his sleep, my leaden love lay
On flowers of lead, and I started to call him
By the corpse all alone I stood... it was cold...
And his wings of lead hanging loosely.

Spring Notes

Early green, early green
Pure bud, all white and pink
Dream of azure and of blue
I still see you, I still hear you.

It is signalled with its fire
Sun, o sun
By my whole ailing body
Subject to the game of times.

On a willow pipe, a maid
Spring, o spring

By the fountain your tune plays
On the clear field.

Early green, early green
Pure bud, all white and pink
I still see you, I still hear you.
Dream of azure and of blue.

Traducere de Elena Ciobanu

Cinema

Întotdeauna m-a fascinat modul în care se promovează un film, mai ales când încerc să descopăr dacă imaginea exterioară și conținutul corespund cu adevărat. „Contagion” („Pericol Nevăzut”) nu face excepție. Este un film în regia lui Steven Soderbergh, promovat ca un thriller profund, menit să te țină în suspans până în ultimul minut. Imaginea nu corespunde însă cu realitatea. Pe de o parte, îmi pare bine că am văzut un film fără explozii la fiecare două minute, încercări evidente de a masca o lipsă de conținut. Pe de altă parte, simt că am fost înșelată, deoarece, în ciuda temelor interesante pe care le abordează, „Contagion” nu a reușit să se desprindă complet de clișeele marca Hollywood.

Beth Emhoff (Gwyneth Paltrow) se întoarce în Statele Unite dintr-o călătorie de afaceri în Hong Kong. Peste două zile moare din cauza unei boli necunoscute. Același lucru se întâmplă cu fiul ei. Sotul acesteia, Mitch Emhoff (Matt Damon), este pus în carantină, unde află că este imun la virus. Împreună cu fiica sa, acesta încearcă să plece din oraș, însă răspândirea virusului și impunerea unei carantine îi împiedică. În același timp, doctorul Ellis Cheever (Lawrence Fishbourne) o trimite pe Erin Mears (Kate Winslet) să investigheze cauzele morții lui Beth Emhoff, în timp ce alți cercetători (interpretați de Elliot Gould și Jennifer Ehle) încearcă să găsească un vaccin pentru a combate virusul. Leonora Orantes

(Marion Cotillard) este trimisă în Hong Kong pentru a depista originile bolii. Populația este cuprinsă de panică, însă declarația unui jurnalist (Jude Law), care susține că s-a vindecat cu un medicament bazat pe Forsitia, le redă speranța. Farmaciile sunt luate cu asalt de către oamenii disperati să obțină medicamentul, însă mulți cad victime bolii misterioase, ca urmare a încălcării carantinei.

Din primul moment se poate observa decizia regizorului de a face un film realist. „Contagion” este filmat ca un documentar, de la cadrele strânse până la lipsa muzicii de fundal, încât privitorul are impresia că este martorul unei conversații adevărate, nu al unei scene de film. Când își face apariția și muzica de fundal, ești cuprins de un sentiment de spaimă și încerci să te calmezi, zicându-ți în gând: „E doar un film.” Discuțiile de natură politică și medicală sunt interesante și e de admirat faptul că regizorul nu insultă inteligența publicului, refuzând să simplifice exagerat conversațiile. Îmi pare totuși foarte rău că nu pot spune același lucru despre tot filmul. Într-adevăr, „Contagion” are momente strălucite, însă, când un regizor își propune să facă un film atât de realist, se pot observa foarte ușor exagerările sau greșeliile.

„Contagion” nu e un film comercial. Faptul că premiara a avut loc la Festivalul de la Veneția

Inflație de vedete

întărește acest lucru. Dar studiourile vor profit, mai ales ținând cont de climatul economic actual. Când un film nu este neapărat destinat maselor, studioul american mereu se va asigura să schimbe acest lucru. Primul lucru pe care îl face studioul este să găsească nume celebre care vor atrage publicul. Steven Soderbergh este un regizor cu multe filme celebre în palmares („Traffic”, „Erin Brockovich”, „Ocean's Eleven”), dar nu e cunoscut majorității precum Steven Spielberg. Însă, Gwyneth Paltrow, Matt Damon, Jude Law și Kate Winslet sunt. Metoda de a face profit e simplă: veniți să vedeți vedetele nominalizate sau câștigătoare de premii Oscar, veniți să vedeți care dintre ele

mor. Moartea personajului interpretat de Gwyneth Paltrow a fost utilizată intens în campania de promovare și a stârnit curiozitatea publicului larg.

Însă este posibil ca un film să sufere din cauza a prea multor vedete. În timp ce „Contagion” a reușit să mă mulțumească din punct de vedere intelectual, nu a avut același efect din punct de vedere emoțional. Ca urmare a numărului mare de fire narrative, personajele sunt slab dezvoltate. Majoritatea au o singură dimensiune, ajungând la punctul de a deveni marionete. Personajul lui Jude Law este exemplul tipic de jurnalist profitor, iar cel interpretat de Matt Damon nu pare afectat deloc de moartea fiului și a soției lui. Ca privitor, nu sunt nici eu

afectată. Milioane de oameni mor din cauza virusului, dar consecințele de natură emoțională sunt absente. Există multe momente în care mă distrage numărul mare de vedete. Nu mai am timp să mă gândesc la soarta personajelor, când îl văd pe John Hawkes apărând brusc pentru a rosti cele două replici pe care le are în scenariu.

Cu toate acestea, e de înțeles nevoia de a face un film cu încasări mari la box-office. Însă necesitatea unui număr atât de mare de fire narrative nu este, mai ales când multe dintre ele nu sunt necesare sau sunt introduse cu ajutorul unor clișee tipic hollywoodiene. Cel mai important exemplu apare în partea a doua a filmului, unde personajul interpretat de Marion Cotillard este răpit în Hong Kong de un epidemiolog pentru a obține vaccinuri pe care să le ducă în satul său. Evenimentul este forțat, introdus în ultimul moment, ca și cum s-a realizat dintr-o dată faptul că filmul nu este suficient de comercial pentru a fi pe placul publicului larg. Mai mult, antagoniștii sunt toți de origine asiatică, o tentă oarecum xenofobă, care diminuează calitatea filmului.

„Contagion” nu este un film rău. Modul realist în care este descris virusul e de apreciat, însă lipsa empatiei, numeroasele fire narrative și existența unor clișee greu de ignorat dăunează. Filmul introduce prea multe elemente, tratate insuficient și necorespunzător, ținând cont de faptul că durează numai 106 minute.

Antonia GÎRMACEA

Inițiator al seriei noi: Radu CĂRNECI Redactor-șef: Carmen MIHALACHE
Ștefan RADU (s.g.r.) Adrian JICU, Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU
Contabilitate: Anișoara TOMA Culegere text: Niculina MOISĂ

• Revista apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România • Redacția: Str. Caișilor nr. 7 • Tel/Fax: 0234-512497 • E-mail: ateneubc@gmail.com •

• Materialele nepublicate nu se restituie. • Tipărit la Tipografia „ELENA” Bacău, www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •

• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO50 TREZ 0615 010X XX00 0317 •

